Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

David Hartman

PRÁVNÍ OTÁZKY KOMERČNÍHO A INVESTIČNÍHO BANKOVNICTVÍ

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce:	JUDr. Petr Kotáb, Ph.D.
Katedra:	Katedra finančního práva a finanční vědy
Datum vypracování práce (uzavření rukopisu):	1. prosince 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 1. prosince 2014 Podpis

Obsah:

Obsah: 1
Úvod 2
1. Bankovnictví a banky 4
1.1 Funkce bank 4
1.2 Dělení a typy bank 8
1.2.1 Dělení podle struktury bankovního systému 9
1.2.2 Dělení bank podle druhu poskytovaných služeb 10
1.3 Charakteristika komerčních a investičních bank 11
1.4 Právní regulace 13
2. Specifika situace bankovního trhu v ČR 19
2.1 Historický kontext 19
2.2 Aktuální situace na trhu 19
2.3 Právní regulace bankovnictví v ČR 22
2.3.1 Právo EU 22
2.3.2 Právo ČR 24
3. Problematika komerčního bankovnictví 27
3.1 Bankovní obchody a jejich rozdělení 28
3.2 Právní úprava bankovních obchodů 31
4. Specifika investičního bankovnictví 34
4.1 Legislativa EU 35
4.1.1 MIFID I. 36
4.1.2 MiFID II. a nařízení MiFIR 38
4.2 Právní úprava ČR 41
5. Změny v regulaci finančních trhů v EU v důsledku finanční krize 44
5.1 Bankovní unie 46
5.1.1 Společná pravidla pro fungování bankovního sektoru 47
5.1.2 Jednotný bankovní dohled - Single Supervisory Mechanism (SSM) 48
5.1.3 Jednotné řešení bankovních problémů - (Single Resolution Mechanism, SRM) 50
5.1.4 Jednotný systém pojištění vkladů (Single Deposit Guarantee Scheme) 52
5.2 Zhodnocení přijatých a zamýšlených opatření 52
5.3 Dopady změn v regulaci na prostředí v ČR 54
Závěr 57
Seznam zkratek 59
Použitá literatura 60
Právní předpisy: 61
ABSTRAKT 63
SUMMARY 64
Klíčová slova / Key Words 66

Úvod

Problematika bankovnictví je bezpochyby téma velmi široké, zasahující svojí podstatou do základů ekonomického fungování naší společnosti. Lze na ni uplatnit různá hlediska pozorování a hodnocení jednak dle oboru, prostřednictvím kterého budeme tento fenomén sledovat, a pak také podle území, které do svého sledování pojmeme. Ve své diplomové práci jsem si vzhledem ke svému oboru studia zvolil pohled právní se zaměřením na způsoby regulace bankovního trhu a poskytování bankovních služeb u nás v ČR a v souvislosti s tím i v EU, jejíž je naše země součástí a která tedy značně ovlivňuje bankovní prostředí také u nás. Byl jsem veden snahou postihnout právní regulaci bankovních služeb poskytovaných na našem trhu a aktuální situaci v této oblasti.

Úvodní kapitola vymezuje obecně pojem *bankovnictví* a *banka*, její definiční znaky a úlohu v ekonomickém prostředí, jakož i různé způsoby segmentace bankovnictví a základní modely jejich právní regulace. Zaměřuje se zvláště na vymezení a popsání rozdílů mezi sektorem komerčního a investičního bankovnictví.

Specifika novodobého vzniku, fungování a právní regulace bankovnictví v ČR, která se po vynucené pauze dané politickými změnami vrátila po roce 1989 do standardního prostředí tržního bankovnictví, jsou popsána v kapitole druhé. Zde jsou zároveň vymezeny různé kategorie bank působících na našem bankovním trhu, včetně jeho specifických problémů.

Třetí kapitola se konkrétněji věnuje segmentu komerčního bankovnictví, zejména vymezení poskytovaných služeb a základním třídám nabízených produktů. Zároveň je zde uveden právní rámec těchto služeb, který v poslední době prošel zásadní změnou své úpravy.

Čtvrtá kapitola je pak zaměřena na problematiku investičního bankovnictví. Detailněji pojednává o právní úpravě poskytování služeb investičního bankovnictví v ČR a o trendech a novinkách přicházející z prostředí EU, se kterými se český bankovní trh musí vyrovnávat.

A nakonec poslední, pátá kapitola se věnuje aktuální problematice světové hospodářské krize, která vlivem propojení národních ekonomik zasáhla od roku 2008 prakticky celý svět a která významně zasáhla bankovní segment. Tato krize bezpochyby otřásla důvěrou občanů ve schopnost jednotlivých států zajistit stabilní ekonomické prostředí a ohrozila fungování prakticky všech ekonomických subjektů. Od jejího počátku ještě neuplynula dostatečně dlouhá doba nutná na její objektivní zhodnocení, nicméně již byla přijata řada opatření, která mají vzniku takovéto krize předejít, případně zmírnit její následky. Současně je zde pojednáno o důsledcích a dopadech regulace bankovnictví na segment bankovního trhu v ČR, která sice nebyla hospodářskou krizí vážněji zasažena, a tudíž protikrizová opatření vzešlá z národního prostředí nebyla nijak významná, nicméně změny provedené na evropské úrovni budou mít zcela určitě dopad i na naše prostředí, byt' je nutné poznamenat, že v současnosti není možné všechny tyto dopady pojmout a zachytit vzhledem k tomu, že nebyly ještě zcela přeneseny do praxe.

Při své práci jsem se především snažil vymezit a popsat aktuální právní otázky, které souvisejí s bankovnictvím, zachytit aktuální trendy legislativní úpravy a příčiny, které k těmto změnám vedly a popsat jejich dopad do právního prostředí ČR, které je sice integrováno v mezinárodním prostředí, ale zachovává si určitá specifika daná zejména historickým vývojem. Zároveň jsem se snažil tyto změny a jejich význam pro fungování bankovního trhu zhodnotit. Při své práci jsem použil metody deskripce, syntézy a analýzy.

1. Bankovnictví a banky

1.1 Funkce bank

K vymezení pojmů *bankovnictví* a *banka* je nutné se nejprve seznámit se základními ekonomickými pojmy, které jsou s touto oblastí spojeny a které nám pomůžou pochopit základní vztahy a funkce v segmentu bankovnictví. Je nutné podotknout, že toto vymezení je možné provést různými způsoby a že způsob zde uvedený si nečiní nárok na podání vyčerpávajícího výkladu této problematiky, ale jeho snahou je poskytnout orientační náhled do problematiky.

Základním termínem nutným pro pochopení rámce, ve kterém banky působí, je termín *finanční systém*. Tento systém můžeme definovat jako specificky strukturovaný systém svébytný pro každý stát, ve kterém se nachází, v němž dochází k poskytování finančních služeb ve formě zpravidla finančních dokumentů na finančním trhu prostřednictvím finančních poskytovatelů[1]. Základními částmi finančního systému tedy jsou:

- **finanční instituce** – subjekty zajištující realizaci finančních služeb, mezi tyto subjekty můžeme řadit především banky, pojišťovny a záložny;

- **finanční služby** – jako předmět vztahu mezi finančními institucemi a uživateli finančních služeb (klienty), tedy fakticky různé vkladové, úvěrové, pojistné, platební a jiné služby, poptávané na finančním trhu;

- **finanční dokumenty** – představují konkrétní nástroje, ať už ve formě různých druhů měn, cenných papírů či v podobě přímého závazku o poskytování finanční služby;

---

[1] Polouček S. a kol. *Bankovnictví*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 1. ISBN 80-7179-462-7.

- a **finanční trhy** - finanční trh můžeme vymezit jako soubor institucí a instrumentů, který zabezpečuje pohyb peněz a kapitálu mezi různými subjekty na základě systému nabídky a poptávky[2].

Jednotlivé finanční instituce pak poskytují různé druhy finančních služeb, které můžeme dělit na:

- **transakční služby** – jedná se o služby vedoucí k zabezpečení platebního a zúčtovacího styku, zpravidla ve formě vedení a provozu běžných a jiných účtů;

- **zprostředkovatelské služby** – jsou to služby zprostředkovávající pohyb kapitálu od subjektů s přebytkem kapitálu požadujících jeho zhodnocení k subjektům poptávajícím kapitál za účelem realizace svých zájmů. Nutno podotknout, že tento pohyb kapitálu může být realizován i bez účastenství zprostředkovatele přímým kontaktem mezi těmi, kdo kapitál nabízejí a poptávají;

- **pojišťovací služby** – slouží k zajištění rizika spojeného s různými druhy činností a k nabídce řady pojistných produktů zabezpečujících tato rizika, včetně různých druhů penzijních produktů vytvářených k získání finančních zdrojů pro období ekonomické neaktivity některých uživatelů finančních služeb;

- a **služby spojené s obchodováním a investicemi do cenných papírů** – zde se jedná především o služby zajištující různorodé činnosti od uvedení cenného papíru na trh, přes jeho propagaci, analýzu, zprostředkování prodeje a koupě a jiné činnosti.

---

[2] REVENDA, Z., *Peněžní ekonomie a bankovnictví*. 4. vyd. Praha: Management Press, 2005. s. 36. ISBN 978-80-7261-132-4.

Spektrum činností, které finanční instituce vykonávají, je tedy široké, a ani výše uvedené rozdělení si nečinní nárok na jeho úplnost. Je ovšem zřejmé, že takový rozsah činností nevykonává každá finanční instituce, ať už z důvodu přílišného záběru aktivit nebo z důvodu legislativních omezení[3]. Základní dělení finančních institucí je na ty poskytující depozitní služby a na ty, které depozitní služby neposkytují. Depozitní službou rozumíme možnost ukládat finanční prostředky v podobě různých druhů depozit u takového poskytovatele a na druhou stranu možnost poskytovat tato depozita jiným uživatelům zpravidla ve formě úvěru.

Finanční instituce poskytující depozitní služby jsou:

- **komerční (obchodní) banky** – základní a historicky nejstarší druh poskytovatelů finančních služeb. V poslední době dochází vlivem vzrůstající konkurence k určité ztrátě významu bankovních poskytovatelů na úkor ostatních subjektů;

- **spořitelny** – existují na některých trzích a zaměřují se zpravidla na poskytování služeb drobným klientům[4], a to na lokální úrovni. Suplují tak nezájem klasických bankovních poskytovatelů o méně lukrativní klientelu. V dnešní době však již jejich význam není velký, vlivem stírání rozdílu mezi zájmy bank o různě solventní klienty;

- a **úvěrová družstva**[5] –poskytující své služby zpravidla v malém objemu a zpravidla lokálně podobně jako spořitelny, avšak současně fungují na družstevním principu, kdy jednotliví klienti takového družstva, které poskytuje

[3] Např. oddělení komerčního a investičního bankovnictví

[4] I když třeba v ČR není dnes rozdíl jak v právní regulaci, tak v poskytované šíři služeb mezi bankou a spořitelnou, tak toto označení přetrvává jednak v názvu některých bank (Česká spořitelna), tak v obecně chápaném významu tohoto slova.

[5] V českém prostředí nazvaná Spořitelní a úvěrová družstva, lidově kampeličky či záložny.

běžné depozitní a úvěrové produkty, jsou zároveň členové družstva, a tudíž mají určité rozhodovací pravomoci a podíl na hospodářském výsledku.

Množina poskytovatelů nedepozitních služeb je velmi různorodá a obtížněji společně definovatelná. Typicky se zaměřují pouze na určitý druh poskytovaných služeb, který vyžaduje vyšší míru specializace, čímž se snaží přinést výhodu oproti jiným poskytovatelům. Zpravidla k nim můžeme řadit:

- **investiční banky** – existující v některých zemích jako samostatné bankovní subjekty a nabízejí zpravidla služby spojené s investováním do cenných papírů a soubor dalších služeb souvisejících s investováním obecně. Nabízejí tak ucelené portfolio služeb týkajících se cenných papírů a zpravidla disponují širokým aparátem analytiků a jiných odborníků;

- **pojišťovny** – poskytující pojišťovací služby za účelem krytí rizika, kdy dochází k plnění pojišťovny a výplatě finančních prostředků pouze v případě, že došlo k předem stanovené nahodilé události;

- **obchodníci s cennými papíry** – poskytující služby spojené s cennými papíry a vyskytují se často v zemích, kde na trhu buď nefungují investiční banky, nebo nabízejí užší rozsah služeb než investiční banky, zpravidla v podobě pouze zprostředkování obchodů s cennými papíry a jejich analýzou;

- **leasingové společnosti** – zabývající se poskytováním dlouhodobého pronájmu movitých věcí. Takové služby jsou na některých trzích daňově výhodné, případně vyžadují nižší nároky týkající se bonity klienta;

- **investiční společnosti a fondy** – vykonávající správu a řízení portfolia cenných papírů kolektivního investování. Vybírají a nakupují cenné papíry pro investory,

kteří shromažďují své finanční prostředky ve fondech dle předem dané strategie. Pro klienta je tato služba výhodná v tom, že na rozdíl od obchodování s jednotlivými cennými papíry, nechá jejich výběr na investiční společnosti a sám se podílí pouze svým vkladem.

- a další skupinu poskytovatelů různorodého charakteru, nabízející většinou buď velmi specifické nebo okrajové služby, jako jsou například služby směnárenského a zastavárenského typu.

Po tomto základním rozdělení různých členů finančního systému je možné se opět vrátit k ústřednímu pojmu této práce a to je pojem *banka*. Jak vyplývá z výše uvedeného, bankou rozumíme jistý druh finanční instituce, který poskytuje určité druhy finančních služeb, buď ve formě zprostředkované[6], nebo přímo. Některé služby mohou být depozitního charakteru (typicky ve formě vkladu a úvěru), některé mohou být bez takového charakteru (zprostředkování nákupu a prodeje cenných papírů). Takovéto vymezení banky zahrnuje tedy její ekonomickou funkci, kterou plní ve finančním systému reprezentovaném jakýmkoli trhem národního nebo i nadnárodního charakteru.

1.2 Dělení a typy bank

Soustavou bank, které působí v hospodářství jednotlivých zemí, můžeme označit jako *bankovní systém*[7]. Tento systém je v každé zemi v zásadě odlišný, což je dáno zejména historickým a politickým vývojem, případně i hospodářským významem státu. Nicméně je možné hovořit o určitých modelových kategoriích fungování bankovního systému a o jednotlivých druzích bank, které na něm působí.

Základními kritérii pro dělení může být v první řadě struktura soustavy bank působící na trhu. Pro charakter takové soustavy je důležité, zda zde působí tzv. centrální banka,

---

6 Kdy dochází ke zprostředkování kontaktu mezi věřiteli a dlužníky

7 DVOŘÁK, P. *Bankovnictví pro bankéře a klienty*. 3 přepracované vydání. Praha: Linde, 2005. s. 108. ISBN 80-7201-515-X.

která byť je bankou zpravidla nazývána, plní jiné úkoly než ostatní banky[8]. Její role je působit jako jakýsi makroekonomický činitel ovlivňující ekonomické prostředí na trhu zejména péčí o měnový vývoj, stabilitu měny, nebo případně i dalšími funkcemi, které mají za cíl udržovat zdravé makroekonomické prostředí. Dalším kritériem dělení může být typ bankovních činnosti – služeb poskytovaných svým klientům, na které se jednotlivé banky zaměřují.

1.2.1 Dělení podle struktury bankovního systému

Strukturou zde rozumíme existenci různých úrovní bank v systému, tedy zda existují banky mající rozdílné vzájemné postavení či nikoliv. Z tohoto pohledu může existovat soustava:

- **jednostupňová** – tento model je dále dělený na systém, kdy existuje centrální banka, pak v takovém systému není tato centrální banka institucionálně oddělena od ostatních bank. Takový model se objevoval u států, které experimentovaly se socialismem[9] a centrálně řízenou ekonomikou. A dále na systém, který centrální banku postrádá. Tento model historicky existoval v dobách vzniku bankovnictví, kdy potřeba existence centrální banky nebyla ještě dostatečně reflektována a systém se vyvíjel živelně. V současnosti se tento model objevuje u určitého názorového proudu, který zastává tzv. volné bankovnictví, které odmítá zásahy státu do podnikání s představou, že za řadu problémů může právě existence centrální banky, která zasahuje neodpovědně a nevhodně, a upřednostňují ponechání těchto činností na tržních silách;

[8] V USA například Federální rezervní systém (FED), v eurozóně Evropská centrální banka (ECB), v České republice Česká národní banka (ČNB),

[9] V druhé polovině 20. století prakticky celá střední a východní Evropa.

– nebo **dvoustupňová**, kde existuje na jedné straně centrální banka plnící různé makroekonomické funkce[10] a oddělená soustava ostatních bank, které fungují na tržním principu za účelem dosažení zisku. Tento systém je v současnosti aplikován prakticky ve všech státech světa, ať už rozvinutých[11] nebo rozvíjejících se[12]. Je tedy zjevné, že nutnost existence centrální banky je shledána jako nezbytná pro vytvoření příznivých podmínek v ekonomice.

1.2.2 Dělení bank podle druhu poskytovaných služeb

Dalším kritériem může být segmentace činností banky podle typu služeb, které poskytují:

– model **univerzálního bankovnictví**, ve kterém banky existující na trhu vykonávají všechny typy bankovních činností a služeb[13]. Mohou tak poskytovat klientům veškeré služby jak depozitního, tak investičního charakteru. Takové banky poskytují typicky různé druhy vkladových produktů, úvěry, obchody s cennými papíry, správu majetku a pojistné služby;

– nebo model **odděleného bankovnictví**, kdy dochází k rozdělení bank na ty, které poskytují standardní bankovní služby především depozitního charakteru[14], takové banky můžeme označit jako komerční nebo obchodní, a banky investiční, které poskytují služby spojené s obchodováním, investováním a někdy i emitováním cenných papírů. Tento model je vlastně vývojovým stupněm modelu univerzálního bankovnictví, a jeho vznik je spojen s tzv. *velkou krizí*

---

[10] Ke kterým řadíme péči o měnovou a cenovou stabilitu, emisi bankovek a mincí, v některých případech i dohled nad bankovním trhem.

[11] Tzv. Developed countries – jedná se o státy s rozvinutým finančním a právním prostředím, kam řadíme zejména USA, Kanadu, Japonsko, státy západní Evropy.

[12] Tzv. Emerging countries – představuje prakticky zbytek světa.

[13] DVOŘÁK, P. *Bankovnictví pro bankéře a klienty*. 3 přepracované vydání. Praha: Linde, 2005. s. 111. ISBN 80-7201-515-X.

[14] Zřizování a vedení běžných účtů, termínovaných vkladů, poskytování úvěrů, zprostředkování platebního styku.

třicátých let v USA, kdy byl model spojeného bankovnictví vyhodnocen jako jedna z přímých příčin této krize;

- jako třetí kategorie může být někdy popsán model **smíšený**, kdy na trhu existují banky poskytující služby standardního bankovnictví, přičemž takové banky zároveň mají plnou majetkovou účast v subjektu poskytujícím služby charakteristické pro investiční bankovnictví.

Další rozdělení může být podle klientely, na kterou se orientují:

- banky orientující se na všechny typy klientů, kdy nedochází ke specializaci potřeb různých druhů klientů. Takové banky nabízejí širokou paletu služeb vhodných pro všechny druhy klientů;

- a na banky specializované na různé segmenty klientů. Můžeme zde rozeznávat např. retailové bankovnictví – se specializací na drobné klienty, wholesale bankovnictví – specializující se na segment korporátních klientů, hypoteční banky – specializující se na poskytování hypoték, tedy dlouhodobých úvěrů zajištěných zástavním právem k nemovitosti aj.

1.3 Charakteristika komerčních a investičních bank

Komerční a investiční banky jsou tedy dvě kategorie bank zaměřené na různé typy poskytovaných finančních služeb. Komerční nebo také obchodní bankou je subjekt, který tvoří základ bankovního prostředí a jeho hlavní činností je zajištění finančního zprostředkování mezi věřiteli, tedy osobami nabízejícími na trhu volné finanční prostředky, a mezi dlužníky, tedy osobami, které naopak finanční prostředky poptávají. Tyto dva typy subjektů se však na trhu přímo nesetkávají, protože tento způsob financování označujeme jako financování nepřímé. Dochází v něm k tomu, že jednotliví aktéři mají smluvní vztah pouze s bankou, která ručí za vklady věřitelů a

poskytuje úvěry dlužníkům bez ohledu na výši jejich úvěru a dopad na vkladatele. Je nutno dodat, že činnost spočívající v přijímání vkladů od veřejnosti je specifickým oborem činnosti banky, a proto ji nikdy nesmí poskytovat jiný subjekt[15].

Naopak činnost investičních bank je obsahově odlišná. Tyto banky poskytují specifické služby spojené s cennými papíry, ať už se jedná o jejich emise, obchodování, analýzu a správu. Dále poskytují typicky finanční služby spojené s cennými papíry. Při tomto typu poskytování finančních služeb banka vystupuje ne jako prostředník, ale jen jako určitý poskytovatel služby na účet zákazníka. Okruh takto poskytovaných služeb je tedy jiný než u komerční banky a zároveň cílí i na jiný typ klientely[16].

Můžeme tedy říci, že základním rozdílem mezi komerční a investiční bankou je to, že komerční banky poskytují omezenější okruh služeb a převládají u nich obchody na vlastní účet banky, zatímco většina činností investiční banky je naopak poskytována na účet klienta. Provizí a ziskem banky komerční je zejména úrokový rozdíl mezi vklady a úvěry, naproti tomu u investiční banky je to zejména zprostředkovatelská provize ze sjednaných obchodů. Rozdílným způsobem komerční a investiční banky obstarávají finanční zdroje pro svou činnost, kdy komerční banky mají tento zdroj v podobě bankovních vkladů přímo od svých klientů a investiční banky musí hledat zdroje svého financování externě, zpravidla na kapitálovém trhu. Za další odlišnost můžeme považovat míru podstoupení rizika při poskytování svých služeb. U komerční banky je největším rizikem situace, kdy dlužník, kterému banka poskytla úvěr, není schopen dostát svému závazku co do výše a data splatnosti, zatímco u investiční banky je riziko klasicky viděno v situaci, kdy taková banka nedokáže sehnat dostatečný počet klientů, zájemců o její služby a tedy potencionálních zdrojů provizí.

Zásadní odlišnost spočívá nakonec i v odlišném způsobu reakce na vývoj úrokových sazeb v ekonomice, kdy komerční banky jsou přímo závislé na úrovni těchto sazeb

---

15 Na rozdíl od poskytování úvěrů, kde se bankovní licence nepožaduje.

16 Zpravidla movitější, ale například v případě kolektivního investování to již nemusí platit.

vzhledem k faktu, že takové sazby musí zakalkulovat do výše úroků, které nabízí. Investiční banky jsou závislé méně a jsou částečně schopny vývoj úrokových sazeb kompenzovat zvýšením rizikovosti jimi nabízených investic.

1.4 Právní regulace

Dalším zorným úhlem pohledu na banku, který bude pro tuto práci klíčový, je pohled právní. Zároveň je však třeba dodat, že oba tyto druhy pohledu jsou i přes rozdílnost přístupu propojené a nemůžou existovat samostatně. Je zřejmé, že vznik a existence bank je vyvolána potřebou po plnění jejich ekonomických funkcí. Naopak právní přístup se zaobírá jednoznačným vymezením bank a jejich činností. Toto vymezení je nutné pro stanovení jasných definičních znaků banky a její odlišení od podniků z jiného prostředí, jelikož banka jako subjekt se speciálním předmětem činnosti by mohla být zaměněna za subjekt jiný. Ten by tak mohl využívat výhod, které banky mají,[17] bez nutnosti splnění přísnějších pravidel a dalších omezení. Pro právní vymezení je tedy charakteristické, že nevymezuje funkce, které banka plní, ale stanovuje spíše určité definiční znaky, které musí banka splňovat.

Bankou můžeme rozumět určitý podnik, který vykonává podnikatelskou činnost za účelem zisku a který se odlišuje od jiných subjektů svým předmětem podnikání (ten můžeme nazvat jako obchodování s penězi) a svým postavením, odlišným od ostatních subjektů[18]. Vzhledem ke zvláštnímu významu, který banky mají, bývá jejich regulace ovšem přísnější než regulace běžných podnikatelských subjektů, a to vzhledem k faktu, že operují s velkým objemem finančních prostředků a zajišťují poskytování služeb, které svým významem často přesahují do jiných států, a jejich případný krach by mohl ohrozit celé hospodářství. Hlavním úkolem právní úpravy je tedy exaktní vymezení banky a přesná specifikace činností, které smí provádět.

---

[17] Zejména přijímání vkladů, ale také další činnosti jako poskytování širokého spektra úvěrových produktů.

[18] REVENDA, Z., *Peněžní ekonomie a bankovnictví*. 4. vyd. Praha: Management Press, 2005. s. 86. ISBN 978-80-7261-132-4.

Definiční znaky bank a činností, které provozují, je regulována zpravidla ve speciálních zákonech. Tyto zákony zejména upravují vztahy související se vznikem, podnikáním a zánikem bank. Zabývá se udělováním licencí, pravidly organizace bank, bankovním tajemstvím, pojištěním vkladů, bankovním dohledem, bankovními obchody, úvěry, ochranou spotřebitele v bankovních službách, obchodování s cennými papíry, platebním stykem aj. Právní úprava bankovnictví jednoho státu vykazuje odlišnosti od práva druhého státu, tak jako jsou odlišné jednotlivé právní řády, ale vzhledem k tomu, že ekonomické fungování bank je v principu stejné a přesah činností bank do jiných států je velký, dochází k určitému sjednocování právní úpravy. Hlavními světovými lokalitami, kde dochází k úpravě bankovnictví směrem ke sjednocení jeho právního rámce, je EU a USA.

V prostředí EU dochází k harmonizaci právní úpravy bankovnictví převážně prostřednictvím směrnic. Základní definiční význam má Směrnice o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o obezřetnostním dohledu nad úvěrovými institucemi a investičními podniky[19]. Banka, přesněji úvěrová instituce, je pak specifikována v článku 4 odst. 1 bodu 1 Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 575/2013/EU, jako „*podnik, jehož činnost spočívá v přijímání vkladů nebo jiných splatných prostředků od veřejnosti a poskytování úvěrů na vlastní účet.*“[20] Ke vstupu do odvětví je nutné získat bankovní licenci, kterou rozumíme určitým povolením k činnosti, na které není právní nárok, a při jejímž získávání je nutné prokázat splnění určitých podmínek týkajících se jak výše kapitálu a jeho původu, tak odborné znalosti vedoucích pracovníků dané instituce. Registrace úvěrové instituce v právním prostoru EU je pak v souladu se svobodou volného pohybu služeb a svobodou usazování založen na principu jednotné licence. Tento princip umožňuje pro banku, která splnila podmínky pro udělení licence v

[19] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/36/EU ze dne 26. března 2013, o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o obezřetnostním dohledu nad úvěrovými institucemi a investičními podniky, o změně směrnice 2002/87/ES a zrušení směrnic 2006/48/ES a 2006/49/ES.

[20] Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 575/2013/EU ze dne 26. března 2013, o obezřetnostních požadavcích na úvěrové instituce a investiční podniky a o změně nařízení (EU) č. 648/2012.

jednom členském státě (domovský stát) poskytovat stejné služby ve státě jiném (hostitelský stát). Podmínky pro udělení licence vycházejí z výše zmíněné Směrnice o přístupu k činnosti úvěrových institucí a k základním předpokladům pro její udělení je stanoveno:

- podmínka vlastnictví počátečního kapitálu ve výši nejméně 5 milionů EUR, přičemž se připouští výjimka pro určité subjekty, u kterých se hranice může snížit až na 1 milion EUR v případě, že jsou k tomu specifické důvody;

- v čele úvěrové instituce budou nejméně dvě osoby, které požívají dobré pověsti nebo které mají dostatek zkušeností pro výkon takové funkce;

- skutečné sídlo banky musí být ve stejném státě jako její registrované sídlo ;

- je nutné sdělit totožnost všech přímých nebo nepřímých akcionářů nebo společníků s kvalifikovanou účastí;

- pro případ, že existuje úzké propojení mezi úvěrovou institucí a jinou osobou, je nutné umožnit účinný výkon dozoru;

- žádost o vydání povolení nesmí být posuzována na základě hospodářských potřeb trhu;

- a žádost musí obsahovat obchodní plán charakterizující druhy zamýšlených činností a organizační strukturu úvěrové instituce.

Spektrum činností, jež může úvěrová instituce poskytovat v režimu jednotné licence, je uveden v příloze směrnice o poskytování služeb úvěrové instituce[21]. Patří sem zejména:

- přijímání vkladů od veřejnosti;
- poskytování úvěrů;
- platební služby;
- obchodování na vlastní účet nebo na účet klienta s nástroji peněžního trhu, převoditelnými cennými papíry nebo s peněžními prostředky v cizích měnách;
- účast na vydávání cenných papírů a poskytování souvisejících služeb;
- a obhospodařování cenných papírů klienta.

Takové činnosti je možné provozovat na území hostitelského nebo hostitelských států buď prostřednictvím pobočky, nebo i bez této pobočky, pokud nemá její provozování charakter trvalé hospodářské činnosti. Je tedy zřejmé, že právo EU nedělá dělicí čáru mezi komerčním a investičním bankovnictvím, a drží se modelu univerzálního bankovnictví tak, jak je to běžné v kontinentální Evropě.

V Americkém prostředí bývá banka definována jako finanční zprostředkovatel, jehož specifickým rysem je přijímání šekových vkladů, vedení spořících a termínovaných vkladů a vkladových účtů peněžního trhu, prodej cestovních šeků, poskytování půjček

[21] Příloha I, Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/36/EU ze dne 26. března 2013, o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o obezřetnostním dohledu nad úvěrovými institucemi a investičními podniky, o změně směrnice 2002/87/ES a zrušení směrnic 2006/48/ES a 2006/49/ES.

jednotlivcům i podnikům a poskytování dalších finančních služeb.[22] Systém bankovnictví v USA je založen na jiných tradicích a principech, a střídala se zde období, kdy docházelo jednak k přísnému oddělování, a poté naopak sbližování komerčního a investičního bankovnictví. Nejdříve nesměly komerční banky provádět investiční operace, které byly umožněny jiným subjektům, ovšem bez náležité licence a dohledu. Později došlo zákonem „McFadden Act“ k umožnění poskytovat investiční služby i komerčním bankám, což vedlo ke značnému rozvoji investic na kapitálovém trhu, ale současně i k značnému nárůstu spekulativních obchodů. Banky začaly nakupovat cenné papíry společností, kterým půjčovali peníze a naopak. Docházelo ke zneužívání informací, které banka získala při hodnocení kredibility klienta při investicích do cenných papírů jím vydávaných. Vznikl tím značně nepřehledný systém vzájemného propojení věřitelů a dlužníků, který vedl ke kolapsu systému. Řešení, které bylo na základě těchto skutečností přijato, vedlo k přísnému oddělení investičního a komerčního bankovnictví. Stalo se tak roku 1933 přijetím zákona „Banking Act“ známého spíše podle jeho předkladatelů „Glass - Steagall Act“. Jeho cílem bylo zejména zabránit střetu zájmů mezi poskytováním běžných bankovních služeb a obchodování s cennými papíry, týkajícího se zejména předávání informací, a dále omezit ekonomickou moc bank, která byla v této době nadměrná a ohrožovala celý systém hospodářství. Zároveň ovšem nastavená pravidla značně omezila možnosti nakládání s finančními prostředky, což vedlo k určité rigidnosti bankovnictví. Proto zhruba od devadesátých let dochází k určitému rozvolnění pravidel a k možnostem poskytování některých investičních služeb komerčními bankami. Tyto, řekněme liberalizační kroky, se poté zhmotnily v zákon nazývaný „Gramm-Leach-Bliley Act“, který fakticky zrušil bariéry mezi investičními a komerčními bankami, což vyvolalo další deregulační vlnu, která vyústila do hospodářské krize roku 2007 a která se rozlila prakticky do celého světa.

---

22 Samuelson, P.A., Nordhaus, W.D. Ekonomie Praha. : Nakladatelství Svoboda, 1995, str. 966. ISBN 80–205–0494-X.

Americký bankovní systém je tedy charakteristický obdobími deregulace a regulace, kdy k regulacím dochází v obdobích následujících po krizích, kdy jsou banky označovány jako jeden z jejich viníků. V situacích, kdy se stav stabilizuje a začne se ukazovat, že přílišná regulace brzdí ekonomický rozvoj, dochází naopak k fázi deregulace. Nicméně existence odděleného segmentu investičního bankovnictví je dominantní charakteristikou amerického bankovního prostředí a značně specializované tamní investiční banky jsou světovými lídry segmentu a ostatní poskytovatelé od nich většinou pouze přebírají zkušenosti.

2. Specifika situace bankovního trhu v ČR

2.1 Historický kontext

Bankovní trh v ČR se vyvíjel poněkud odlišně od fungování vyspělých trhů v západní Evropě a Severní Americe. Vlivem politických změn ve druhé polovině 20. století, kdy byla země začleněna do tábora tzv. socialistických zemí, došlo k přetrhání vazeb standardní tržní ekonomiky a k nastolení centrálně řízeného systému s jednou dominantní státní bankou, která vykonávala činnosti centrálního bankovnictví (Státní banka československá), a několika také státem řízenými bankami poskytujícími služby běžného bankovnictví (Česká státní spořitelna, Slovenská státní spořitelna) a dalšími specializovanými bankami (např. Živnostenská banka, Československá obchodní banka). Tento systém ze své podstaty neumožnil jakýkoliv rozvoj bankovního sektoru, který proto bylo třeba po změnách vyvolaných rokem 1989 vybudovat prakticky od základů a nutno poznamenat, že s tehdy vzniklými problémy se náš bankovní systém potýká prakticky do současnosti. V devadesátých letech začaly vznikat nové, již na komerčním principu budované banky, rostoucí na soukromém kapitálu, které v prostředí nedokonalé legislativy a zejména nedostatečného dohledu nebyly schopny běžného fungování, a tak docházelo k jejich masivnímu krachu. V pozdější době, zejména po privatizaci největších bank do rukou stabilních bankovních skupin ze západní Evropy, dále ve snaze přizpůsobit naši národní legislativu právnímu systému EU, došlo ke značnému zlepšení situace a ke zpřísnění dohledu ze strany ČNB.

2.2 Aktuální situace na trhu

Český bankovní systém je možno dle dělení v kapitole 1.2 označit jako dvoustupňový systém univerzálního bankovnictví, kdy banky vykonávají všechny druhy bankovních činností. Samostatný sektor investičního bankovnictví zde nevznikl, což je možné vysvětlit jako inspiraci zejména nejbližšími státy západní Evropy (Německo, Rakousko), kde také k oddělení nedošlo, a banky poskytují všechny typy služeb.

Začlenění do EU přináší možnosti působení zahraničních bank z EU na našem území bez nutnosti žádat o tuzemskou bankovní licenci. Podle údajů ČNB, které jsou dostupné na internetu, působí v současnosti na území ČR 45 bankovních subjektů[23] a 11 družstevních záložen[24]. Mezi hlavní kategorie poskytovatelů bankovních služeb řadíme:

Univerzální (běžné) banky

Poskytují standardní rozsah bankovních služeb jako je přijímaní vkladů od veřejnosti, vedení různých druhů běžných a termínovaných účtů, poskytování úvěrů a zajišťování platebního styku. Zahrnují jak kategorii bank založených podle práva ČR, tak působících v režimu jednotné licence (dle práva EU), jako pobočka zahraniční banky[25].

Stavební spořitelny

Jedná se o zvláštní typ bank, založených výhradně podle práva ČR, na které dopadají kromě běžné regulace bankovního sektoru, ještě speciální požadavky dané zvláštním zákonem o stavebních spořitelnách[26]. Tyto banky mohou přijímat vklady pouze od účastníků stavebního spoření, poskytovat úvěry účastníkům stavebního spoření a vyvíjet s tím související činnosti. Je nutné poznamenat, že jejich hlavní výhodou je ta skutečnost, že stát v podstatě dotuje jejich činnost formou státního příspěvku, který je vyplácen za určitých podmínek k vkladovým účtům. Tento příspěvek fakticky vytváří tržní netransparentnost, kdy zvýhodňuje pouze určité formy spoření. Je otázkou, zdali by mohly stavební spořitelny bez takové dotace řádně fungovat a poskytovat své služby.

---

[23] ČNB. *Seznamy regulovaných a registrovaných subjektů finančního trhu – Banky a pobočky zahraničních bank*. [online]. 1.12.2014 [cit. 2014-12-01]. Dostupné z: https://apl.cnb.cz/apljerrsdad/JERRS.WEB33.SUBJECTS_COUNTS_DETAIL?p_lang=cz&p_DATUM=01.12.2014&p_ses_idx=1

[24] ČNB. *Seznamy regulovaných a registrovaných subjektů finančního trhu – Družstevní záložny*. [online]. 1.12.2014 [cit. 2014-12-01]. Dostupné z: https://apl.cnb.cz/apljerrsdad/JERRS.WEB33.SUBJECTS_COUNTS_DETAIL?p_lang=cz&p_DATUM=01.12.2014&p_ses_idx=16

[25] Eventuelně působící přímo bez založení pobočky, dle stálosti nabízených služeb, v souladu s právem EU.

[26] Zákon č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření, ve znění pozdějších předpisů.

Družstevní záložny

Jedná se o subjekty, které nemají bankovní licenci, ale podléhají jiné právní úpravě[27]. Poskytují ovšem podobné spektrum služeb jako univerzální banky, odlišují se od nich však hlavně menším objemem obhospodařovaných aktiv. Své služby poskytují pouze svým vlastníkům, členům družstva. Tento segment prošel v devadesátých letech stejně jako banky velkou krizí, která ovšem zasáhla záložny v mnohem větší míře a způsobila praktickou ztrátu důvěry k těmto subjektům. Tato nedůvěra přetrvává dodnes.

a speciální banky fungující na nekomerčním principu, ke kterým řadíme:

Českomoravskou záruční a rozvojovou banku, a.s. – jedná se o rozvojovou banku, která pomáhá v souladu s politikou vlády ČR a regionů k podpoře malého a středního podnikání, infrastruktury a dalších sektorů ekonomiky vyžadujících veřejnou podporu. Jejím jediným akcionářem je ČR prostřednictvím Ministerstva průmyslu a obchodu, Ministerstva financí a Ministerstva pro místní rozvoj. Banka poskytuje zejména podpory malým a středním podnikatelům formou záruk a zvýhodněných úvěrů s využitím prostředků státního rozpočtu, strukturálních fondů a krajů, a zvýhodněné úvěry pro rozvoj technické infrastruktury obcí.

Českou exportní banku, a.s. – to je specializovaná bankovní instituce pro státní podporu vývozu přímo a nepřímo vlastněná státem. Posláním České exportní banky je podporovat český vývoz a povědomí o ČR ve světě, což vede k podpoře celkové konkurenceschopnosti ČR. Akcionářskou strukturu tvoří ze dvou třetin ČR a zbývající část je ve vlastnictví Exportní garanční a pojišťovací společnosti, a.s.

V otázce dohledu jsou pobočky zahraničních bank podřízeny dohledu mateřského dohledového orgánu, přičemž ČNB s nimi pouze spolupracuje při výkonu dohledu

[27] Zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrových družstvech, ve znění pozdějších předpisů.

(předávání informací, podnětů, a jiné), zatímco u ostatních bank je dohled plně v režii ČNB.

2.3 Právní regulace bankovnictví v ČR

Právní úprava bankovnictví v ČR je plně harmonizovaná s právem EU, takže zde dochází jednak přímé aplikaci evropského práva, tak současně k použití norem práva národního, které je ovšem vždy aplikováno v souladu s právem evropským.

2.3.1 Právo EU

Právní úpravu práva EU regulující bankovnictví je možné rozdělit na dvě základní úrovně, a to na právo primární a právo sekundární, doplněné ještě právními principy a tzv. soft law.

- **primární právo** – řadíme k němu zakládací smlouvy o EU[28], hlavní smlouvy, kterými došlo ke změně EU[29], další smlouvy, kterými se mění konkrétní oddíly zakládajících smluv a smlouvy o přistoupení nových členských států k EU. Hlavní význam těchto smluv pro bankovnictví je ve vytvoření základního rámce pro existenci a fungovaní jednotného vnitřního trhu spolu s volným pohybem kapitálu a plateb tak, jak je tato svoboda upravena v čl. 63 a násl. Smlouvy o fungování EU;

- **sekundární právo**, které pak tento základní rámec dále rozpracovává, a to na základě principu harmonizace práva. Ta je prováděna zejména směrnicemi v

[28] Pařížská smlouva, Maastrichtská smlouva o Evropské unii, Římské smlouvy.

[29] Jednotný evropský akt (17. a 28. února 1986), Amsterodamská smlouva (2. října 1997), Niceská smlouva (26. února 2001) a Lisabonská smlouva (13. prosince 2007), která vstoupila v platnost dne 1. prosince 2009.

souladu se zásadou subsidiarity[30]. Směrnice týkající se bankovnictví se začaly objevovat od konce 60. let a jednalo se o první[31], druhou[32] a třetí bankovní směrnici[33], přičemž poslední zmiňovaná směrnice zásadně novelizovala obě předchozí a vztahuje se nejen k bankovnímu dohledu, ale také k dohledu kapitálovému a dohledu nad pojišťovnictvím. Zavádí zásady obezřetného dohledu, zásadu vzájemného uznávání a dohledu domovským členským státem a výměnu informací mezi jednotlivými orgány dohledu. Dále byla vydána řada směrnic týkající se dohledu a ochrany nad bankovním podnikáním, jako například Směrnice o dohledu na konsolidovaném základě, Směrnice o účetních závěrkách, Směrnice o kapitálové přiměřenosti, Směrnice o úvěrové angažovanosti a Směrnice o pojištění vkladů. Systémovou úpravu bankovnictví obsahují směrnice, které novelizují starší úpravu a jsou označovány jako CRD (Capital Requirements Directive). K nim řadíme Směrnici o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o jejím výkonu, která novelizuje směrnici č. 2000/12/ES, a Směrnici o kapitálové přiměřenosti, která nahrazuje směrnici č. 93/6/EHS;

- **Právní principy a soft law** – jedná se o přímo nevynutitelná pravidla, která ovšem mají zásadní význam. V rámci bankovnictví se jedná zejména o tzv. Basilejské standardy vydané Basilejským výborem pro bankovní dohled[34] v

---

[30] Zásada subsidiarity je uvedena v čl. 5 Smlouvy o ES, který uvádí, že „*Společenství vyvíjí v souladu se zásadou subsidiarity činnost pouze tehdy a do té míry, pokud sledovaných cílů nemůže být dosaženo uspokojivě na úrovni členských států, a proto, z důvodu jejich rozsahu či účinků, jich může být lépe dosaženo na úrovni Společenství.*“.

[31] Směrnice Rady č. 77/780/EHS ze dne 12. prosince 1977, o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů vztahujících se ke zřizování a provozování obchodní činnosti úvěrových institucí.

[32] Směrnice Rady č. 89/646/EHS ze dne 15. prosince 1989, o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů vztahujících se ke zřizování a provozování obchodní činnosti úvěrových institucí, kterou se mění a doplňuje směrnice 77/780/EHS.

[33] Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 29. června 1995, kterou se mění a doplňují směrnice 77/780/EHS a 89/646/EHS v oblasti úvěrových institucí, směrnice 73/239/EHS a 92/490/EHS v oblasti jiného než životního pojištění, směrnice 79/267/EHS a 92/96/EHS v oblasti životního pojištění, směrnice 93/22/EHS v oblasti investičních firem a směrnice 85/611/EHS v oblasti podniků kolektivních investic v obchodovatelných cenných papírech (PKI-OC) za účelem posílení obezřetného dohledu.

[34] Basilejský výbor pro bankovní dohled (Basel Committee on Banking Supervision, BCBS) působí při Bance pro mezinárodní platby (Bank for International Settlements, BIS). Byl vytvořen v roce

podobě pravidel Basel II. a Basel III. představujících ucelený soubor opatření vedoucích k posílení regulace, dohledu a řízení rizika bankovního sektoru. Cílem těchto opatření je zlepšit schopnosti bankovního sektoru lépe vstřebávat šoky plynoucí z finančního a ekonomického napětí, bez ohledu na zdroj, dále zlepšení řízení rizik a posílení transparentnosti.

2.3.2 Právo ČR

Právní úpravu bankovnictví v rámci ČR je možné popsat v souladu s teorií práva jako hierarchicky členěnou soustavu, která je tvořena několika stupni, přičemž vyšší stupeň soustavy má aplikační přednost před nižším stupněm a stupeň nižší s ním musí být v souladu. V rámci této hierarchie pak rozeznáváme:

- **Ústavní zákony** – zde jde o Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR, která v Hlavě VI., článku 98 hovoří o existenci ČNB a jejím základním úkolu, tedy péči o stabilitu měny, blíže je pak činnost ČNB upravena samostatným zákonem o ČNB[35];

- **Zákony** – ze zákonů je třeba zmínit hlavně zákon o bankách[36], který je základním předpisem týkajícím se činnosti bank. Tento zákon stanovuje podmínky pro vznik banky a její fungování. Dále sem patří již zmiňovaný zákon o ČNB, která od roku 2006 vykonává také dohled nad bankovnictvím a stanovuje základní pravidla pro dohled, zákon o podnikání na kapitálovém trhu[37] řešící problematiku investičního bankovnictví, zákon o investičních

1974 centrálními bankami zemí skupiny G10. Výbor vytváří standardy a doporučení pro oblast bankovního dohledu.

35 Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů.

36 Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů.

37 Zákon č. 256/2004Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů.

společnostech a investičních fondech[38] řešící záležitosti kolektivního investování pomocí fondů, zákon o stavebním spoření[39] řešící problematiku stavebních spořitelen, zákon o spořitelních a úvěrových družstvech[40], občanský zákoník[41], zákon o obchodních korporacích[42] a další zákony;

- **podzákonné předpisy** – jedná se převážně o normotvorbu ČNB, v podobě buď vyhlášek jako právních předpisů s všeobecnou závazností, které jsou publikované ve Sbírce zákonů, jako například vyhláška, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o finančních konglomerátech[43], nebo vyhláška, kterou se stanoví náležitosti žádostí, oznámení a minimální výše finančních zdrojů poskytnutých pobočce zahraniční banky[44], nebo v podobě tzv. opatření, která jsou závazná pouze pro banky nebo pobočky zahraničních bank. Tato opatření nejsou publikována ve Sbírce zákonů ale pouze ve věstníku ČNB a můžeme k nim zařadit například opatření České národní banky o předkládání výkazů bankami a pobočkami zahraničních bank České národní bance[45]. A v menším rozsahu i vyhlášky Ministerstva financí[46].

Podle českého práva je bankou v souladu s § 1 odst. 1 zákona o bankách právnická osoba pouze v podobě akciové společnosti, založená na území ČR, která přijímá vklady od veřejnosti a poskytuje úvěry, a má k výkonu těchto činností bankovní licenci udělovanou orgánem bankovního dohledu, kterým je ČNB. Zároveň je ale možné, aby

---

38 Zákon č. 240/2013 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech, ve znění pozdějších předpisů.

39 Zákon č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření, ve znění pozdějších předpisů.

40 Zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrových družstvech, ve znění pozdějších předpisů.

41 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

42 Zákon č. 90/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

43 Vyhláška č. 347/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o finančních konglomerátech, ve znění pozdějších předpisů.

44 Vyhláška č. 90/2006 Sb., kterou se stanoví náležitosti žádostí, oznámení a minimální výše finančních zdrojů poskytnutých pobočce zahraniční banky, ve znění pozdějších předpisů.

45 Opatření České národní banky č. 2/2011 Věst. ČNB, o předkládání výkazů bankami a pobočkami zahraničních bank České národní bance, ve znění pozdějších předpisů.

46 Například vyhláška č. 71/2011 Sb., o formě, struktuře a způsobu vedení a poskytování údajů, které je banka a pobočka zahraniční banky povinna vést a které je povinna poskytnout Fondu pojištění vkladů, ve znění pozdějších předpisů.

na našem trhu působily i jiné bankovní subjekty, odlišné od výše uvedené definice. Jedná se jednak o zahraniční subjekty z členských států EU, které na našem území podnikají v režimu jednotné licence, buď prostřednictvím svých poboček nebo i bez nich[47], dále pak zahraniční bankovní subjekty ze zemí mimo EU, které na našem území vykonávají bankovní činnost prostřednictvím své pobočky, ale s tím, že k výkonu takové činnosti potřebuje tento subjekt českou bankovní licenci. A nakonec i zatím v praxi nerealizovaná možnost pro banku registrovanou v jiném státě, která by bankovní činnost poskytovala na základě mezinárodní smlouvy a vyhlášky ČNB. Taková banka by mohla požívat stejných výhod jako banka registrovaná v členském státě EU.

[47] Pokud provozovaná činnost nemá charakter trvalé hospodářské činnosti.

3. Problematika komerčního bankovnictví

Jak je již uvedeno v kapitole pojednávající o principu fungování bank, je jejich hlavní funkcí poskytování finančních služeb svým klientům. Tyto jednotlivé služby vytváří u každé banky širokou paletu produktů s rozdílnými názvy a podmínkami využití. Vzhledem k silně konkurenčnímu prostředí, jsou k jejich konstrukci a tvorbě využívány poznatky reklamy a marketingu, které mají za cíl přilákat dostatečný počet zájemců o takové služby. Nabídky jednotlivých bank jsou pak v určité míře odlišné, a proto přímé srovnání nebývá vždy jednoduchým úkolem.

Nicméně, i přes tyto dílčí rozdíly, je možné vytvořit konstrukci základních produktů poskytovaných všemi běžnými bankami, a vytvořit tak základní bankovní produktový rámec. Jednotlivé služby můžeme nazývat buď jako bankovní produkty, nebo jako bankovní obchody. Lze říci, že se jedná o dva výrazy s týmž významem, kdy druhý termín je používán častěji zejména v právnické terminologii. Zde se tak označují smlouvy, k jejichž uzavíraní dochází v souvislosti s poskytováním bankovních služeb. Termín *bankovní obchody* není v českém právním řádu definovaný, a proto není jednoduché ho přesně vymezit. Můžeme se ho pokusit definovat v souladu s doktrínou jako *„smlouvy uzavírané bankami při jejich podnikatelské činnosti a na základě těchto smluv vznikající závazky“*.[48] Takové smlouvy se však musejí týkat činností, které jsou typické pro činnost banky a které odpovídají aktivitám definovaných v § 1 odst. 1 a 3 zákona o bankách. Jedná se tak hlavně o služby spojené s přijímáním vkladů, tedy vedení a správu různých typů účtů, poskytování portfolia úvěrů a další služby, z nichž je třeba zmínit zejména zprostředkování platebního styku.

V otázce právního vymezení jednotlivých služeb došlo v souladu s rekodifikací českého soukromého práva ke změnám právní úpravy. Tyto změny provedené

[48] LIŠKA, P., ELEK, Š., MAREK, K. Bankovní obchody. Praha : Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 38. ISBN 978-80-7478-510-8.

prostřednictvím zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (nazývaného někdy jako nový občanský zákoník - NOZ) přinesly od 1. ledna 2014 především odstranění duality právního režimu bankovních obchodů podle občanského nebo obchodního zákoníku, neboť nově je regulace soustředěna pouze v jednom právním předpisu, kterým je zmiňovaný nový občanský zákoník. Tento zákoník výslovně nestanovuje, že smluvní stranou takové smlouvy musí být banka, ale vychází ze zásady, že postavení smluvní strany by nemělo být závislé na její regulaci z hlediska veřejného práva. Z toho lze dovodit, že bankovní obchody může platně ze soukromoprávního hlediska uzavřít na straně poskytovatele služby kdokoliv. Současně je pak veřejnoprávními předpisy vyžadováno, aby při poskytování určitých služeb bylo poskytovateli uděleno příslušné povolení, ať již v podobě bankovní licence nebo jiného typu úředního souhlasu. V případě že by určitý subjekt poskytoval bankovní služby bez tohoto oprávnění, bude to mít význam pouze z pohledu veřejnoprávního (v podobě možné sankce), ovšem z pohledu soukromoprávního to na platnost uzavřené smlouvy nebude mít žádný vliv. Takové vymezení bankovních obchodů je možno hodnotit jako snahu o určité zjednodušení přístupu k uzavírání bankovních smluv a také jako snahu o zvýšení ochrany slabší smluvní strany.

3.1 Bankovní obchody a jejich rozdělení

Jak je již uvedeno výše, jednotlivé bankovní obchody tvoří různorodou skupinu produktů s řadou odlišností. Za jejich obecnou charakteristiku můžeme považovat jejich[49]:

- **Nehmotný charakter** – znamenající, že rozhodující faktory bankovního obchodu mají nemateriální charakter a z něj pramení další charakteristiky jako jejich neskladovatelnost, tedy nemožnost předzásobení, dále jejich abstraktní

[49] DVOŘÁK, P. *Bankovnictví pro bankéře a klienty*. 3 přepracované vydání. Praha: Linde, 2005. s. 252-254. ISBN 80-7201-515-X.

povaha, která jim neumožňuje jejich materiální poznání ani patentovou ochranu, což umožňuje rychlou produktovou přizpůsobivost jednotlivých konkurentů.

- **Dualismus** – jeho podstatou je fakt, že jednotlivé obchody jsou spojením hodnotové a věcné stránky. Hodnotová stránka je vyjádřena v peněžních jednotkách a představuje finanční objem transakce (typicky výši úvěru či vkladu). Věcná stránka pak představuje výsledek činnosti personálních, technických a materiálních faktorů. Kritériem pro hodnocení věcné stránky pak bude počet samotných obchodů, které byly uskutečněny.

- **Vzájemná propojenost a podmíněnost** – jednotlivé bankovní obchody jsou spolu v řadě případů vzájemně propojeny a poskytují tak ucelenou paletu nabízených služeb.[50] Podmíněnost je pak vzájemná nutnost existence některých služeb, kdy jedna bez druhé by nemohla být poskytována.[51]

Rozdělení jednotlivých produktů je vzhledem k výše uvedené různorodosti obtížné. Kritérií pro dělení může být vícero, k základním patří dělení z pohledu poskytovatele, tedy banky, a dělení z pohledu klienta poptávajícího jednotlivý produkt.

Dělení z pohledu banky

Takový pohled má za cíl rozdělit jednotlivé produkty dle odrazu v bankovní bilanci (účetní rozvaze). Můžeme tak hovořit o bankovních obchodech aktivních, pasivních a neutrálních. Je nutné poznamenat, že toto dělení není v současnosti v praxi již v podstatě používáno pro svoji nízkou vypovídací hodnotu, nicméně v teorii se stále vyskytuje:

Aktivní bankovní obchody – jsou to takové obchody, které vstupují do aktiv banky. Banka tak vystupuje v těchto vztazích jako věřitel a klient jako dlužník, vznikají jí různé

[50] Například vedení běžného účtu a platební karty, kontokorentního úvěru aj.
[51] Typicky vedení běžného účtu a poskytování bezhotovostního platebního styku.

druhy pohledávek (z poskytnutých úvěrů, případně zakoupených dluhopisů jiných subjektů), případně vlastnických práv (například k zakoupeným akciím).

Pasivní bankovní obchody – se naopak zobrazují v pasivech banky, kde banka vystupuje v pozici dlužníka a přijímá od cizích subjektů kapitál v podobě vkladů, nebo vydáváním vlastních dluhopisů.

Neutrální (či přidružené) bankovní obchody – v takových obchodech banka nevystupuje ani ve věřitelském, ani ve dlužnickém postavení a taková aktivita nemá tak vliv na bankovní bilanci. Takové obchody budou představovat jakousi zbytkovou kategorii, která absorbuje celou řadu různých služeb, zejména zprostředkovatelského charakteru.

Dělení z pohledu klienta

Takové dělení pak přináší rozdělení služeb dle pohledu klienta, tedy příjemce bankovních služeb. Každý klient řeší pomocí bankovních služeb své potřeby a toto hledisko přináší dělení jednak z pohledu potřeby o zhodnocení volných finančních prostředků, či naopak snahu o získání finančních prostředků. Můžeme pak hovořit o depozitních produktech, úvěrových produktech, platebních produktech, produktech investičního bankovnictví a pokladních a směnárenských produktech:

Depozitní produkty – umožňují klientům uložení volných finančních prostředků, které klient aktuálně nepotřebuje spotřebovat. K takovým službám řadíme především různé druhy účtů, typicky v podobě běžného účtu, případně spořícího či například termínovaného účtu. Na takový účet jsou pak navázány další typy služeb, jako je provádění bezhotovostního platebního styku, vydání či blokace různých druhů platebních karet dle potřeby klienta, kontokorentní úvěry a další. Pro banku jsou naopak takové vklady zdrojem financování úvěrové činnosti a zároveň jí přinášejí příjem z poplatků účtovaných za poskytnuté služby.

Úvěrové produkty – jsou naopak určeny k uspokojení poptávky ze strany klienta v případě nedostatku finančních prostředků, kde dochází k poskytování úvěrů či bankovních záruk za závazky klientů. Úvěry můžeme rozdělit podle různých kritérií, typicky podle délky jeho trvání a jeho výše. Rozeznáváme úvěry kontokorentní, spotřebitelské a hypoteční.

Produkty investičního bankovnictví[52] – jedná se o různé druhy obchodů s cennými papíry, kdy klient využívá služeb banky jako zprostředkovatele při obchodovaní či analýze cenných papírů na kapitálovém trhu. Poskytování takových služeb není vázáno na udělení bankovní licence a mohou být proto poskytovány i jinými subjekty, které se na takové služby specializují.

Pokladní a směnárenské služby – jimi banka řeší požadavky klienta týkající se operací s hotovostí jak tuzemskou tak cizozemskou. Jedná se o služby v podobě vkladu hotovosti na účet klienta nebo o hotovostní konverzi měn. Manipulace s hotovostí není pro banku příliš výhodná z důvodu velkých dodatečných nákladů, a proto bývají takové služby zpoplatňovány poměrně vysokými částkami a snahou bank je spíše takové transakce omezovat.

3.2 Právní úprava bankovních obchodů

Jak je již popsáno v obecné části, došlo v nedávné době ke změnám právní úpravy jednotlivých bankovních obchodů. Těžiště právní úpravy je v novém občanském zákoníku, při současné existenci některých speciálních zákonů. Tato nová úprava přinesla zpřehlednění a zjednodušení právního rámce bankovních obchodů. Můžeme tak vymezit základní právní charakteristiky bankovních obchodů. Jedná se o:[53]

---

[52] Problematice investičního bankovnictví v ČR je věnována následující kapitola.
[53] LIŠKA, P., ELEK, Š., MAREK, K. Bankovní obchody. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 37-39. ISBN 978-80-7478-510-8.

Ochranu slabší smluvní strany – ta je jedním ze základních znaků celého soukromého práva. Kategorie slabší smluvní strany je kategorií širší než pojem *spotřebitel*. Občanský zákoník ji v § 433 vymezuje jako „*osobu, která vůči podnikateli v hospodářském styku vystupuje mimo souvislost s vlastním podnikáním.*“. Tato množina subjektů je tak mnohem širší, neboť na rozdíl od skupiny subjektů podřaditelných pojmu *spotřebitel* zahrnuje i právnické osoby. Ochrana slabší smluvní strany spočívá především v tom, že subjekt, který poskytuje bankovní ale i jiné služby, nesmí zneužít své postavení odborníka, jakož ani své hospodářské postavení, k dosažení zřejmé a nedůvodné nerovnováhy ve vzájemných povinnostech smluvních stran. K této nerovnováze však v praxi de facto dochází složitostí bankovních produktů a jasnou převahou banky v uzavírání smluv, kdy klient má na výběr zpravidla smlouvu uzavřít či neuzavřít, avšak šance prosadit vůči bance jakékoli změny v jejím obsahu je minimální viz níže.

Uzavírání smluv převážně adhezním způsobem – občanský zákoník nově přináší legální vymezení pojmu adhezní smlouva v § 1798 a následujících. Smlouvou uzavíranou adhezním způsobem je každá smlouva, jejíž základní podmínky byly určeny jednou ze smluvních stran nebo podle jejích pokynů, aniž by slabší smluvní strana měla skutečnou možnost obsah těchto základních podmínek ovlivnit. Bude se typicky jednat o situace, kdy při zájmu o určitý bankovní produkt je zájemci předložena smlouva již s daným zněním a tento zájemce se může rozhodnout pouze, zda tuto smlouvu uzavře či nikoliv, bez reálné možnosti ovlivnit konkrétní podmínky dané služby.

Existence obchodních podmínek – Obchodní podmínky jsou běžným nástrojem k určení části obsahu smluv uzavíranými v bankovním prostředí. Můžeme je vymezit jako specifický dokument, který usnadňuje uzavírání smluv tím, že určité části vzájemné dohody nebudou explicitně uvedeny v textu smlouvy, ale bude pouze uveden odkaz na tyto dodatečné podmínky.

Nová právní úprava zachovává základní obsahové vymezení všech primárních tříd bankovních obchodů. V některých případech došlo k zavedení nové terminologie, jako například u úvěrů, kde jsou smluvní strany nově nazývány jako úvěrující a úvěrovaný. Nejvíce změn bylo provedeno v oblasti právní úpravy účtů, kdy byla zavedena nová základní kategorie pod obecným pojmem *účet* v § 2662 až 2679 občanského zákoníku. Zde jsou upravena jak obecná ustanovení týkající se všech typů účtů, tak zvláštní ustanovení zabývající se jednotlivými kategoriemi účtu. Ty představují platební účet, jiný než platební účet a vkladní knížka. Zároveň zde dojde k aplikaci zvláštní právní úpravy v podobě zákona o platebním styku. Zákon tedy počítá existencí platebních účtů a účtů jiných než platebních, přičemž účet platební je definován jako účet, který slouží k provádění platebních transakcí, tzn. k hotovostním nebo bezhotovostním platebním transakcím, což bude splňovat produktová paleta všech běžných účtů a ze spořicích účtů ty, na které je možné vkládat a vybírat finanční prostředky bez dodatečného zásahu poskytovatele platebních služeb. Skupina jiných než platebních účtů zahrnuje účty s výpovědní lhůtou či například účty stavebního spoření. Vkladní knížka je upravena jako zvláštní typ účtu, odlišný především způsobem nakládání s peněžními prostředky a způsobem provádění záznamů o prováděných transakcích. Jednorázový vklad je závazek poskytovatele poskytnout příjemci vkladu jednorázový vklad v určité výši a příjemce vkladu se zavazuje tento vklad přijmout, po zániku závazku jej vrátit a poskytnout vkladateli dohodnutý úrok. Odlišností od kategorie *účet* je to, že zde nedochází ke změně výše vložených prostředků v průběhu trvání vkladu.

4. Specifika investičního bankovnictví

Pod pojmem investičního bankovnictví můžeme obecně rozumět různé typy činností spojené s cennými papíry. Zejména se bude jednat o obchodování, nákup a prodej, úschovu, přípravu uvedení cenného papíru na regulovaný trh a další služby. Dějiny poskytování těchto služeb na našem území se začaly psát již v polovině 19. století. Nicméně moderní historie se datuje od roku 1992, kdy došlo po více jak 40leté odmlce, dané politickými změnami, k postupné obnově českého kapitálového trhu. Jeho znovuobnovený počátek však byl spojen se značnými těžkostmi, zejména v podobě tzn. kuponové privatizace, což byla jakási podoba privatizace státního majetku občanům přes kapitálový trh tak, že občané prakticky zdarma získali tzv. *kuponovou knížku* s určitým počtem kuponů, za které bylo možné získat vlastnický podíl ve státem vlastněné společnosti. Tento proces je dodnes spojen s jistou kontroverzí, jelikož v procesu přeskupování obrovského objemu majetku docházelo bez dostatečných zkušeností s fungováním kapitálového trhu a bez vyhovujícího legislativního rámce k řadě problémů od faktického rozpadu trhu přes jeho manipulaci, netransparentnosti, až do podoby podvodných jednání, kdy docházelo k okradení jednotlivých drobných investorů v masovém měřítku. I když od těchto událostí již uplynula poměrně dlouhá doba a dnes již na trhu působí zkušení odborníci a právní regulace je i pod vlivem práva EU na vysoké úrovni, jisté reminiscence ve společnosti zůstávají v podobě nedůvěry drobných investorů ve fungování kapitálového trhu a z ní plynoucí neochoty na kapitálovém trhu investovat své volné finanční prostředky.

Jak je již uvedeno výše v kapitole o českém bankovním systému, je na našem území aplikován model univerzálního bankovnictví, ve kterém banky mohou nabízet a provádět jak komerční tak investiční služby společně. Nevytvořil se zde proto segment investičních bank, tak jak je známý například z USA. Služby, které můžeme zahrnout do investičního bankovnictví tak mohou poskytovat jak subjekty s bankovní licencí -

banky, tak i takové subjekty, které bankovní licenci nemají.[54] Proto se investiční bankovnictví v našem prostředí zpravidla vymezuje typem transakcí, který je určitým subjektem prováděn.[55] Můžeme ho zjednodušeně řečeno chápat jako poskytování investičních služeb, přičemž jako investiční službu rozumíme různé operace s investičními nástroji typicky v podobě cenných papírů.

4.1 Legislativa EU

Oblast investičního bankovnictví je zpracována právem EU samostatně, ale vztahuje se pouze na určité typy obchodů. Důvody pro harmonizaci takových investičních služeb jsou podobné jako pro harmonizaci celého bankovního sektoru. Je to snaha o zajištění jednak snadného poskytování služeb napříč celou EU a zároveň o určité vytvoření prvků vedoucích k ochraně klientů, a proto musí být zajištěna určitá standardizace takových služeb. Tato snaha byla projevena představením Akčního programu EU v oblasti finančních služeb (Financial Service Action Plan – FSAP) v roce 1999. Hlavní částí tohoto plánu je Směrnice o trzích finančních nástrojů, která je známá pod zkratkou MiFID (Markets in Financial Instruments Directive)[56]. V současnosti se však ukazuje, že i taková opatření nejsou dostatečná, a jelikož se na trzích začaly objevovat nové produkty a služby, vznikla potřeba určité aktualizace směrnice známé jako MiFID na projekt MiFID II.

---

[54] Nicméně disponující povolením k výkonu jiné činnosti.

[55] „*Investiční bankovnictví zahrnuje transakce, které jsou prováděny s cennými papíry, finančními deriváty a ostatními instrumenty privátních finančních trhů. Do investičního bankovnictví zahrnujeme emisní obchody, vlastní a zprostředkovatelské obchody s investičními instrumenty, depotní obchody, majetkovou správu a fúze a akvizice.*“ in MUSÍLEK, Petr. *Finanční trhy a investiční bankovnictví*. 1. vyd. Praha: ETC publishing, 1999. ISBN 80-86006-78-6.

[56] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/39/ES ze dne 21. dubna 2004, o trzích finančních nástrojů.

4.1.1 MIFID I.

Důvodem reformy legislativy kapitálového trhu a na něm poskytovaných služeb byla nevyhovující dosavadní legislativa spojená s kapitálovým trhem, jež měla podobu značně roztříštěné úpravy. Ani její výklad nebyl jednotný a neumožňoval zajištění volného pohybu služeb v rámci společného trhu. Legislativu zaměřenou na tuto oblast představovala v té době fakticky pouze směrnice o investičních službách v oblasti cenných papírů,[57] která pocházela již z roku 1993 a nereflektovala tehdejší trendy v dynamicky se rozvíjející oblasti finančního sektoru. Proto byl Evropskou komisí v roce 2000 ustanoven tzv. „Výbor Moudrých“ v čele s Alexandrem Lamfalussym. Tento výbor měl za úkol identifikovat legislativní překážky, které brání fungování kapitálového trhu, a zejména navrhnout řešení jak tyto překážky překonat. Z výstupní zprávy, kterou výbor přijal, pak vyplynulo, že vlivem rozdílné právní úpravy v každém členském státě dochází k omezení prostupnosti takových finančních služeb napříč různými zeměmi a zároveň se tento fakt podílí na omezeném ekonomickém rozvoji EU. Proto byla navržena zásadní reforma práva EU v oblasti kapitálových trhů, která měla jednak sjednotit základní pojmy a postupy, a také zajistit větší prostor pro prováděcí právní předpisy upravující spíše technické detaily, z důvodu jejich velkého rozvoje a potřeby jejich snadné aktualizace.

Tyto záměry byly přetaveny do konkrétní podoby v roce 2004, kdy byla směrnice MiFID I. přijata. Nutno podotknout, že se de facto jedná pouze o rámcovou směrnici, která byla doplněna prováděcí směrnicí (Komise ES/2006/73/ES) a prováděcím nařízením (Komise ES č. 1287/2006), obě z roku 2006. Všechny tyto předpisy tvoří spolu s prováděcími předpisy jednotný celek, který je schopný zajistit zamýšlená opatření. Termín na transpozici do národních právních řádů byl stanoven do 31. ledna 2007 s datem účinnosti 1. listopadu stejného roku. V České republice byl tento balík opatření přijat se zpožděním až v průběhu roku 2008. Z důvodu implementace těchto

[57] Směrnice Rady 93/22/EHS ze dne 10. května 1993, o investičních službách v oblasti cenných papírů.

změn bylo nutno prakticky předělat zákon o podnikání na kapitálovém trhu a navazující vyhlášky ČNB.

Přijetím směrnice MiFID I. tak došlo k harmonizaci právní úpravy, která vede k vyšší ochraně investorů (převážně drobných) a možnosti nabízet přeshraniční služby na společném trhu. Je nutné podotknout, že do působnosti nové směrnice spadají kromě investičních společností také některé druhy bank[58] a jiní poskytovatelé služeb finančního charakteru v případě, že poskytují alespoň jednu specifickou investiční službu nebo se věnují činnosti regulované směrnicí.

Hlavní změny se projevily v těchto oblastech:

- nově byla zavedena investiční služba v podobě investičního poradenství, kterou je možné vykonávat jen prostřednictvím subjektu s patřičným povolením, což lze zdůvodnit tím, že neodborné poradenství může způsobit značnou škodu klientům, kterým je v prostředí velké náročnosti na zvládnutí analýzy cenných papírů a jiným nástrojů poskytováno;

- komoditní a jiné deriváty byly zařazeny pod regulaci investičních nástrojů a zároveň pod režim zákona o podnikání na kapitálovém trhu začaly patřit i komoditní burzy v případě, že na nich budou komoditní deriváty obchodovány;

- byly rozšířeny dohledové pravomoci ČNB oblasti dohledu nad kapitálovým trhem;

- zavedení jednotného režimu pro organizátory regulovaného trhu s investičními nástroji a pro režim investičních nástrojů samotných;

[58] Např. retailové banky, poskytující služby běžným klientům.

- největší změny však nastaly v oblasti obchodníků s cennými papíry, kdy byly jednak stanoveny přísnější podmínky pro existenci obchodníků samotných (ve formě minimální výše základního kapitálu a určité právní formy), a dále jim byla dána možnost začít poskytovat i jiné než investiční služby;

- vznik nových kategorií zákazníků s různou formou omezení pro kategorii a rozsah služeb, který je jim možné nabízet. Bylo zavedeno nové základní dělení zákazníků na profesionální a neprofesionální, s rozdílnou mírou ochrany a omezení pro investice;

- a došlo i k regulaci investičních zprostředkovatelů, kteří mohli začít poskytovat i služby investičního poradenství.

4.1.2 MiFID II. a nařízení MiFIR

Revoluční změny, které byly přijaty na základě směrnice MiFID I., se ukázaly po ne zcela dlouhé době po svém přijetí jako nedostatečné. Stalo se tak jednak vlivem již zmiňované finanční krize, které odhalila slabá místa v Evropské regulaci, zejména nedostatečnou úpravu některých tříd investičních nástrojů, a jednak dalším vývojem finančních trhů, kde vznikly nové platformy a přístupy k obchodování, které by se, pokud by nebyly přijaty účinné změny, dostaly mimo dosah regulatorního rámce.

V červnu letošního roku byla přijata, jako reakce na nové potřeby regulace, rámcová směrnice MiFID II.[59] a na ni navazující nařízení MiFIR[60], které směrnici MiFID plně nahrazují. Na tyto základní normy naváže balík prováděcích a technických norem prostřednictvím nařízení EU a obecných pokynů Evropského orgánu pro cenné papíry a trhy (European Securities and Market Authority) a Evropského orgánu pro bankovnictví

[59] Směrnice Evropského parlamentu a Rady EU č. 2014/65/EU ze dne 15. května 2014, o trzích finančních nástrojů a o změně směrnic 2002/92/ES a 2011/61/EU.

[60] Nařízení Evropského parlamentu a Rady EU č. 600/2014 ze dne 15. května 2014, o trzích finančních nástrojů a o změně nařízení (EU) č. 648/2012.

(European Banking Authority). Přímo aplikovatelné nařízení MiFIR pak reguluje ty segmenty finančního trhu, kde by případná nekonzistentní implementace v rámci jednotlivých členských států představovala největší riziko dosažení zamýšlených cílů. Hlavní snahou těchto předpisů je podrobnější specifikace stávajících pravidel a jejich zpřísnění. Současně zavádí regulaci do oblastí, které dosud pod regulatorní rámec nespadaly[61] a zahrnuje i nové technologické platformy a způsoby obchodování. Některá ustanovení nařízení MiFIR týkající se vydávání prováděcích předpisů nabyla účinnosti již v červenci letošního roku. Lhůta na transpozici těch předpisů, které jí vyžadují, je stanovena na 2. července 2016, přičemž plná účinnost všech přijatých norem spadá do počátku roku následujícího, tedy 2017.

Konkrétní obsahové změny se týkají zejména nových informačních povinností pro poskytovatele služeb vůči regulátorům trhu, stanovení nových požadavků k poskytování investičních služeb a nových požadavků na výkon činnosti pro investiční podniky jako poskytovatele investičních služeb, zpřesnění pravomocí dohledových orgánů a úpravy pravidel pro podniky z třetích zemí poskytujících služby prostřednictvím pobočky.

Hlavním cílem, jímž byla snaha o novou úpravu vedena, je zajištění toho, aby se všechny typy organizovaného obchodování odehrávaly na místech a způsobem, který podléhá regulaci, aby byla zajištěna aplikace požadavků transparentnosti obchodů a ochrany klientů a aby regulaci a dohledu podléhaly všechny druhy investičních nástrojů, tedy i těch, u kterých tomu tak nebylo. Jako konkrétní změny je možno uvést:

- působnost se bude vztahovat i na obchodování s emisními povolenkami a jejich deriváty jako na nové kategorie regulovaných finančních nástrojů;

[61] Typicky emisní povolenky – jedná se o nástroj, který byl zaveden na základě tzv. Kjótského protokolu a jehož cílem je na základě tržních principů snižovat celkový objem vypuštěných skleníkových plynů. Jedna povolenka představuje právo vypustit jednu tunu ekvivalentu CO_2. Povolenky lze prodávat a nakupovat.

- dojde k zavedení nové hlavní investiční služby spočívající v provozování organizovaného obchodního systému;

- dojde k rušení některých výjimek, které byly možné v systému MiFID, zejména týkajících se osob obchodujících s komoditními deriváty a k omezení výjimky pro obchodování na vlastní účet dle čl. 2 odst. 1 písm. d) směrnice MiFID. Současná výjimka týkající se obchodování v rámci doplňkové činnosti stanovené v čl. 2 odst. 1 písm. i) směrnice MiFID se omezí pouze na obchodování s komoditními deriváty, emisními povolenkami nebo jejich deriváty;

- objevují se nové informační povinnosti vůči zákazníkům a regulátorům, a to především u Strukturovaných retailových investičních produktů tzv. PRIPs., dále u podmínek takzvaného algoritmického a vysokofrekvenčního obchodování, kdy bude vyžadováno vedení pokynů o všech obchodních záznamech týkajících se OCP;

- zpřísnění povinností zahrnující investiční poradenství doplněné nově o povinnost sdělit přímé náklady na poradenství, vysvětlit podstatu poradenství a rozsah vyhodnocování poradenství;

- rozšíření regulace týkající se obchodních systémů a obchodování na nich uskutečněného, zejména přísnější regulace těchto systémů;

- zajištění lepší návaznosti na související legislativu (ve vztahu MiFID II. a nařízení MIFIR);

– a zavedení nových skupin regulovaných činností představovaných službami zpracovávání a zveřejňování informací týkajících se obchodování na kapitálovém trhu v EU.

4.2 Právní úprava ČR

Služby zahrnuté do investičního bankovnictví jsou v našem právním řádu upraveny především zákonem o podnikání na kapitálovém trhu.[62] Tento zákon je harmonizován s evropským právem. Novelou zákona č. 230/2008 Sb. byly do našeho právního řádu zapracovány rovněž změny provedené směrnicí MiFID I., což přináší systematickou úpravu osob poskytovatelů a činností, které jsou vykonávány v rámci investičního bankovnictví. Základní přehled pojmů, které se v něm objevují je podán níže. Zejména se jedná o vymezení subjektů, které mohou na kapitálovém trhu podnikat, stanovení podmínek pro jejich činnost, dále vymezení typů obchodů, které mohou být prováděny, a zároveň vymezují předmět takových obchodů.

Subjekt – subjektem rozumíme poskytovatele investičních služeb, kterým může být jednak:

Obchodník s cennými papíry – může jím být pouze právnická osoba ve formě akciové společnosti nebo společnosti s ručením omezeným, která získala povolení k činnosti obchodníka s cennými papíry od ČNB. Podmínky pro udělení takového povolení jsou stanoveny poměrně podrobně.[63] Dále může obchodník s cennými papíry vykonávat i jinou podnikatelskou činnost, ke které postačuje jen registrace u ČNB.[64]

---

62 Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů.

63 Požadavky formální: u akciové společnosti pouze forma zaknihovaných akcií nebo akcií na jméno, požadavek na umístění statutárního i skutečného sídla na území ČR, předložení plánu obchodní činnosti, návrhu organizační činnosti, návrhu pravidel jednání obchodníka s cennými papíry s klienty, splacený základní kapitál.

Investiční zprostředkovatel[65] – jedná se o osobu, která je oprávněna poskytovat pouze omezené množství služeb, a to pouze přijímání a předávání pokynů týkajících se investičních nástrojů nebo investiční poradenství týkající se investičních nástrojů, přičemž je však současně limitována tím, že nesmí přijímat peníze ani investiční nástroje zákazníků, a pokyny smí podávat pouze subjektu s povolením k obchodování s cennými papíry.

Vázaný zástupce[66] – je ten, kdo je na základě písemné smlouvy mezi zástupcem a zastoupeným oprávněn zařídit a případně též uzavřít obchody týkající se hlavní investiční služby, poskytovat jiné investiční služby nebo propagovat investiční služby.

Předmět – investiční služby[67]

Investičními službami rozumíme ty činnosti, ke kterým jsou oprávněni pouze obchodníci s cennými papíry. Takové služby se dělí na:

Hlavní investiční služby, kam řadíme:

- přijímaní a podávání pokynů týkajících se investičních nástrojů;
- provádění pokynů týkajících se investičních nástrojů na účet zákazníka;
- obchodování s investičními nástroji na vlastní účet;
- obhospodařování majetku zákazníka;
- investiční poradenství týkající se investičních služeb.

Požadavky specifické, ke kterým řadíme zejména: průhlednost a nezávadnost původu počátečního kapitálu, důvěryhodnost, věcné, personální a organizační předpoklady pro výkon činnosti obchodníka s cennými papíry.

64 Poradenství, obstarávaní činnosti v souvislosti se stavebním spořením, penzijním připojistěním, pronájem bezpečnostních schránek, směnárenská činnost.

65 § 29 a násl. zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů.

66 § 32a a násl. zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů.

67 § 4 a násl. zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů.

Doplňkové investiční služby:

- úschova a správa investičních nástrojů;
- poskytování investičních doporučení a analýz;
- provádění devizových operací v souvislosti s poskytováním investičních služeb.

Investiční nástroje[68]

Investiční nástroje tvoří, jak už bylo uvedeno výše, předmět právních vztahů v rámci poskytování investičních služeb. Jedná se o investiční cenné papíry – především akcie a dluhopisy, cenné papíry kolektivního investování – podílové listy a akcie investičního fondu, deriváty (opce, futures, swapy, forwardy) – které se mohou vztahovat ke komoditám, klimatickým změnám, emisním povolenkám aj. Toto spektrum nástrojů je poměrně široké a je nutné odborných znalostí jak k jeho analýzám, tak k nabídce případným zájemcům.

[68] § 3 zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů.

5. Změny v regulaci finančních trhů v EU v důsledku finanční krize

Světová finanční krize, která zasáhla svět v průběhu roku 2008, byla srovnávána s tzv. Velkou krizí třicátých let dvacátého století, a způsobila velmi velké rozkolísání světových finančních trhů, jednak z důvodů krachu významných hráčů na finančním trhu (banka Lehman Brothers), ale také kvůli problémům některých členských států Evropské unie s financováním veřejných rozpočtů (Řecko, Portugalsko). Z dnešního pohledu je uváděna řada důvodů, které vedly ke vzniku krize, přičemž jako jeden z nejvýraznějších se uvádí tzv. politika levných peněz, která byla aplikována Federálním rezervním systémem - FED (obdobou centrální banky) v USA. Z tohoto důvodu docházelo k masivnímu přílivu levného kapitálu do ekonomiky, která se snažila nalézt pro tyto volné zdroje uplatnění, a často nerespektovala poměr rizika a výnosu dané investice. Ke krizi přispělo i nesprávné ohodnocení takových investic prostřednictvím ratingových agentur. Souběžně s finanční krizí se začala objevovat i krize dluhová, kdy některé státy přestaly být schopny dostát svým závazkům, a bez přímé pomoci v podobě finančních injekcí a půjček by zřejmě musely vyhlásit krach. Evropská unie, jako nadnárodní celek integrující jedny z nejvyspělejších států světa, nebyla a ani nemohla být krize a jejích důsledků samozřejmě ušetřena. V důsledku toho orgány Evropské unie přijímají od roku 2009 (tedy ještě v době přímého trvání krize) řadu opatření reagujících jednak na přímé projevy krize[69] a jednak na nastavení nových pravidel týkajících se regulace a dohledu nad finančním trhem.

Před vypuknutím krize existovalo v EU jen nemnoho společných pravidel pro fungování bankovního sektoru. Z pohledu regulace byla nejvýznamnější směrnice o přístupu k činnosti úvěrových institucí a jejím výkonu[70], která již byla zmíněna v článku

[69] Zpravidla v podobě půjček a záruk.

[70] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/12/ES ze dne 20. března 2000, o přístupu k činnosti úvěrových institucí a jejím výkonu.

1.3. této práce. Tato směrnice zavedením režimu jednotné licence na jednu stranu zjednodušila fungování úvěrových institucí v EU, ale na druhou stranu poněkud znepřehlednila situaci v otázce dohledu. Instituce, která chce poskytovat své služby mimo svůj domovský stát, musí oznámit svému mateřskému dohledovému orgánu tuto skutečnost a doložit určené náležitosti (adresu pobočky, obchodní plán, řídící osoby atd.). Následně vyčká na rozhodnutí týkající se možnosti působit v dalším státě. Místní dohledový orgán pak toto rozhodnutí musí přijmout a informuje instituci o právních předpisech daného státu, které budou na tuto instituci dopadat. Ke spolupráci dohledových orgánů pak dochází v případě problémů dané instituce. Problém by zjistil dohledový orgán v zemi, kde pobočka působí, ale řešení by bylo v kompetenci orgánu domovského státu. Dále dochází k poskytování informací mezi orgány dohledu, které mohou být důležité pro účinné provádění dohledu. Může tedy existovat několik forem spolupráce dohledových orgánů, třeba ve formě dožádání o provedení určité kontroly orgánem dohledu hostitelské země u pobočky na jejím území apod. Z pohledu dohledu existovalo do té doby 27 samostatných dohledových orgánů.

Po vypuknutí krize již bylo zřejmé, že tato regulatorní pravidla jsou nedostatečná a je potřeba vytvořit pravidla nová, která budou zohledňovat novou situaci. Proto byla na podzim roku 2008 vytvořena pracovní skupina pod vedením pana Jacques de Larosière, která měla za úkol sestavit pravidla v souladu s novými požadavky. Výsledky těchto snah byly předloženy Evropské komisi ke schválení v únoru následujícího roku pod názvem *„Zpráva skupiny de Larosière“*. Hlavním výstupem z této zprávy je konstatování, že příčiny vzniklé krize lze spatřovat především v nedostatku preventivních opatření dohledových orgánů, dále v nedostatcích řízení a řešení krize, a popisuje nesnáze způsobené nedostatkem spolupráce a důvěry mezi jednotlivými orgány dohledu. K řešení tohoto problému je nutné posilnit dohled, a to prostřednictvím dvou hlavních cest. Jedním je pilíř makro dohledu, prostřednictvím něhož došlo je vzniku třech nových dohledových orgánů, které zahájily svoji činnost již v průběhu

roku 2011 v rámci Evropského systému dohledu nad finančním trhem (European System of Financial Supervision). Jedná se o:

- Evropský orgán pro bankovnictví (European Banking Authority; EBA) – k zajištění harmonizovaného dohledu a regulace bankovního sektoru;

- Evropský orgán pro cenné papíry a trhy (European Securities and Markets Authority; ESMA) – zabývá se harmonizací trhu cenných papírů a přímým dohledem nad ratingovými agenturami a registry obchodních údajů;

- a Evropský orgán pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění (European Insurance and Occupational Pensions Authority; EIOPA) – k zajištění harmonizovaného dohledu a regulace pojišťovnictví a zaměstnaneckého penzijního pojištění.

Tyto tři výše zmíněné instituce mají jako svůj účel přispívat k rozvoji jednotné regulace v EU, řešit přeshraniční spory, eliminovat integrovaná rizika a pomáhat obnovovat důvěru ve finanční sektor.

A pilíř druhý na úrovni makro dohledu, za účelem sledování a vyhodnocování potencionálních rizik finanční nestability, které mohou vzejít z makroekonomického rozvoje a vývoje finančního systému. Proto byla zřízena Evropská rada pro systémová rizika (European Systemic Risk Board; ESRB). Hlavním úkolem rady je spravování systému včasného varování před systémovou hrozbou a zároveň vydávání doporučení k jejich eliminaci.

5.1 Bankovní unie

Hlavní motivace pro změnu systému regulace a dohledu finančních institucí byla vedena snahou o komplexní přestavbu tohoto systému s cílem vytvoření

centralizovanějšího a obsáhlejšího mechanismu, který bude mnohem účinnější než předcházející rozdrobená podoba. Prvotní obrysy změn, které vyústily ve vznik bankovní unie, se objevily v červnu 2012 v Evropské radě[71]. Tato představa byla dále použita v listopadu stejného roku Evropskou komisí v „*Plánu na vytvoření a prohloubení skutečné hospodářské a měnové unie*“[72], kde je bankovní unie v několika stupních začleněna do plánu hlubší integrace členských zemí.

Podle původních plánů má mít bankovní unie podobu čtyř opěrných pilířů, nicméně výsledná podoba není ještě zcela ustálena a bude předmětem dalšího vývoje. V současnosti nabyla představa o jednotlivých prvcích podoby uvedené v následujících podkapitolách.

5.1.1 Společná pravidla pro fungování bankovního sektoru

Jedním z prvních kroků, které byly přijaty v reakci na finanční krizi, bylo vydání doporučení Rady EU na vytvoření jednotných pravidel pro bankovní regulaci (Single Rulebook)[73] vnitřního trhu EU. Je to ve své podstatě soubor různých legislativních pravidel různého stupně a intenzity, pokrývající celou soustavu subjektů bankovního sektoru a všechny finanční služby a produkty existující v této soustavě. Tímto krokem dochází k nastavení jednotných pravidel pro všechny a bude tak zaručeno uplatňování stejných pravidel na celém trhu.

---

[71] Proposal for a COUNCIL REGULATION conferring specific tasks on the European Central Bank concerning policies relating to the prudential supervision of credit institutions. *Dokument Evropské komise* ze dne 12.9.2012. [online]. [cit. 2014-08-30]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/finances/docs/committees/reform/20120912-com-2012-511_en.pdf.

[72] Plán na vytvoření prohloubené a skutečné hospodářské a měnové unie ze dne 28.11.2012 [online]. [cit. 2014-08-30]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-1272_cs.htm

[73] Závěry předsednictva Rady Evropské unie ze dne 18. a 19.6/2009. *Rada Evropské unie.* [online]. 18.6.2009 [cit. 2014-12-01]. Dostupné z: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/108622.pdf

Ústřední složkou této množiny pravidel je legislativní balíček ke kapitálovým požadavkům bank CRD IV[74]. Jedná se o čtvrtou směrnici o kapitálových požadavcích (Capital Requirements Directive IV) a o nařízení o kapitálových požadavcích (Capital Requirements Regulation). Cílem tohoto balíčku je posílení kapitálových a likvidních rezerv bank a revize praktik v oblasti „Corporate Governance“[75]. Tento balíček prostřednictvím nařízení a směrnic vstoupil v platnost v červenci 2013.

Dalším prvkem je zesílení pojištění vkladů na úroveň nejméně 100.000 EUR na jednoho vkladatele při krachu banky a zrychlení výplaty vkladu z 20 pracovních dnů na 7. Součástí jednotných pravidel je dále směrnice stanovující rámec pro ozdravné postupy a řešení problémů týkajících se úvěrových institucí (Bank Recovery and Resolution Directive), která se týká definování pravidel pro zacházení pro banky, které se dostaly do problémů ohrožujících jejich existenci. Další již schválená pravidla se týkají úpravy dalších oblastí finančního trhu v podobě nové úpravy pro hedge fondy, přísnější pravidla pro prodeje na krátko (short selling) a swapy úvěrového selhání (CDS), soubornou sadu pravidel pro finanční deriváty a rámec pro ratingové agentury. Zároveň jsou ve stádiu přípravy další oblasti jako reforma sektoru auditu. reforma rámce proti manipulacím na trhu, revize stávajících pravidel fungování trhů s finančními nástroji a investičními fondy, regulace stínového bankovnictví včetně fondů peněžního trhu a cenných papírů, revize řízení referenčních sazeb typu Libor a strukturální reformy bankovního trhu dle návrhů expertní komise pod vedením Erkki Liikanena.

5.1.2 Jednotný bankovní dohled - Single Supervisory Mechanism (SSM)

Společný mechanismus bankovního dohledu má zajistit, aby jednotný soubor pravidel, který byl a případně dále bude ještě přijat, byl uplatňován stejným způsobem

---

[74] Capital Requirement – CRD IV/CRR ze dne 16.7.2013 [online]. [cit. 2014-08-30]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-690_en.htm

[75] termínem „Corporate Government“ označujeme způsob řízení obchodní společnosti takovým způsobem, který zajistí *odpovědnost, spravedlnost a transparentnost ve vztazích společnosti se všemi zúčastněnými osobami (finančníky, zákazníky, managementem, zaměstnanci, vládami a místní samosprávou).*

na poskytovatele bankovních služeb (úvěrové instituce) ve všech státech EU, kterých se tato pravidla budou týkat. Jeho klíčovou úlohou bude odhalit selhání a přijmout adekvátní kroky k posílení finanční instituce, která se ocitne v problematické situaci. Sekundárním úkolem bude snaha o přerušení úzkého napojení rozpočtů členských států a některých bank, které působí v těchto členských zemích, a které je způsobilé svým synergickým efektem ohrozit hospodářskou rovnováhu na trhu.

Záměr na zřízení jednotného mechanismu dohledu byl projednán v červnu roku 2012. V září téhož roku pak došlo už k bližšímu rozpracování ve formě návrhů nařízení a sdělení, a po projednání ve výborech Evropského parlamentu a v Evropské radě došlo ke shodě na konkrétní podobě návrhu. Tato procedura vyústila nakonec v přijetí návrhu Evropské komise Evropským parlamentem. Zároveň se schválením tohoto návrhu došlo k podpisu prohlášení mezi prezidentem ECB a předsedou Evropského parlamentu ohledně závazku těchto institucí k uzavření interinstitucionální dohody řešící demokratickou odpovědnost a dohled nad úkoly, které budou ECB svěřeny v důsledku přijetí jednotného mechanismu dohledu.

V rámci jednotného dohledu bude ECB odpovědná za dohled nad bankovním trhem eurozóny. K tomuto účelu jednak převezme některé pravomoci od jednotlivých národních regulačních orgánů členských států a jednak bude kooperovat svoji činnost s těmito orgány. Úkoly, které budou ECB svěřeny, tvoří zejména:

- zajištění jednotného uplatňování Single Rulebook (viz výše) v prostoru eurozóny;

- ve spolupráci s národními dohledovými orgány přímý dohled nad bankami majícími aktiva ve výši nejméně 30 mld. EUR nebo majícími podíl svých aktiv nejméně ve výši 20 % HDP státu, ve kterém působí. V neposlední řadě se bude týkat bank, které se vyžádaly nebo získaly přímou veřejnou podporu z EFSF

(European Financial Stability Facility) nebo ESM (European Stability Mechanism);

- sledování dohledu ze strany národních regulačních orgánů týkající se méně významných bank, tedy v zásadě těch bank, které nespadají do předešlého bodu. Zároveň ale ECB získá oprávnění přenést dohled nad kterýmkoli takovým subjektem (nebo skupinovou subjektů) na sebe.

Státy EU mimo eurozónu, které se rozhodnou přistoupit k Jednotnému mechanismu dohledu, naváží prostřednictvím svých dohledových institucí spolupráci s ECB. Postup pro navázání spolupráce je stanoven v rozhodnutí ECB.[76]

Ostatní státy EU uzavřou memorandum o porozumění s ECB, v němž bude uvedeno, jakým způsobem budou spolupracovat při výkonu svých úkolů v oblasti dohledu. ECB rovněž podepíše memorandum o porozumění s příslušným orgánem každé země EU, v níž se nachází alespoň jedna globální systémově významná instituce.

5.1.3 Jednotné řešení bankovních problémů - (Single Resolution Mechanism, SRM)

Tento pilíř bankovní unie by měl přinést společný mechanismus pro řešení problémů, které potenciálně mohou vzniknout a ohrozit fungování bankovního trhu v eurozóně, a které se nepodaří vyřešit pomocí nástrojů dohledu. Bude tvořen:

- Jednotným výborem pro řešení problému – jednotným řídícím a rozhodujícím orgánem řešícím konkrétní kroky nutné pro řešení problémů;

[76] Rozhodnutí ECB/2014/5 ze dne 31. ledna 2014 o úzké spolupráci s vnitrostátními příslušnými orgány zúčastněných členských států, jejichž měnou není euro.

- Jednotným fondem pro řešení problémů – který by plnil úlohu jakési zásobárny kapitálu nutného pro restrukturalizaci problémové banky či bank.

Tento mechanismus by měl zajistit řešení problémů v jasném módu, který bude aktivován specifickým plánem, zaručujícím minimální průnik problémů na další subjekty, veřejný sektor, případně drobné střadatele. V případě že by problémy skončily krachem banky, je připraven postup pro uspokojování nároků jednotlivých subjektů tak, aby drobní vkladatelé byli co nejméně ohroženi.
Představa o konkrétní podobě jednotného mechanismu je obsahem tiskové zprávy Evropské komise:[77]

- prvním krokem je upozornění ECB, jakožto orgánu odpovědného za dohled, na situaci konkrétní banky nacházející se v závažných finančních potížích, které již není schopna sama vyřešit;

- Jednotný výbor, který bude tímto krokem aktivován, připraví plán řešení problémů této banky či bank. K tomuto kroku bude mít rozsáhlé pravomoci týkající se analýzy a definování přístupu k řešení problému za využití zejména evropského fondu pro řešení problémů;

- na základě takového doporučení Jednotného výboru pro řešení problémů nebo i ze své vlastní iniciativy Komise EU rozhodne, zda a kdy zahájit postup řešení problémů u určité banky a stanoví rámec pro použití nástrojů k řešení problémů a fondu;

[77] Komise navrhuje jednotný mechanismus pro řešení problémů v bankovní unii. *Evropská komise – tiskové zprávy*. [online]. 10.6.2013 [cit. 2014-12-01]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-674_cs.htm.

- dále bude zřízen Jednotný fond pro řešení problémů, pro zajištění financování střednědobé podpory v průběhu restrukturalizace banky. Financován by měl být z příspěvků bank v předpokládané výši 1 % hodnoty jejich vkladů.

Existence jednotného mechanismu řešení problémů je v současnosti ve fázi schválení ministry financí zemí EU a před projednáním Evropskou radou a parlamentem. Měl by vstoupit v platnost k 1. lednu 2015.

5.1.4 Jednotný systém pojištění vkladů (Single Deposit Guarantee Scheme)

Posledním pilířem a zároveň tím, který vzbuzuje největší kontroverze, je jednotný systém pojištění vkladů. Tento návrh se nicméně jeví v současné době jako neprůchodný a neuskutečnitelný. Ve všech zemích potenciálně zařaditelných do systému bankovní unie existuje národní systém pojištění vkladů. Každý z nich je však založen na rozdílném právním základě daným národní legislativou. Stejně tak jejich režim naplňování fondů je odlišný pro každý stát a jeho sjednocení by představovalo krajní obtíže. Na základě těchto faktů se Evropská komise snaží alespoň o to, aby na národních úrovních pojištění vkladů bylo zajištěno naplněním fondů určených k řešení odškodnění vkladatelů, a následně k uzavírání bilaterálních a multilaterálních dohod o určité formě vzájemného vypomáhání jednotlivých národních fondů, kdy při vyčerpání finančních prostředků některého národního fondu, z důvodu snahy o pokrytí pojištěných vkladů, by došlo k možnosti požádat o půjčku fond pojištění vkladů z jiného členského státu.

5.2 Zhodnocení přijatých a zamýšlených opatření

K objektivnímu hodnocení bankovní unie zatím chybí déletrvající zkušenosti s jejím fungováním. Zároveň je nutné si uvědomit, že některé její části jsou již účinné a plní svoje vymezené úkoly, některé části jsou teprve připravovány, byť jejich rámec již je daný, a některé části zřejmě nebudou v té podobě, v jaké byly zamýšleny, nikdy

zrealizovány. Z toho může vyplývat určitá disproporce jejích jednotlivých segmentů a možná obava z naplnění všech cílů, které jí byli stanoveny. Nicméně se domnívám, že vůle kterou byly zainteresované orgány vedeny, tedy zamezit či alespoň minimalizovat rizika vzniklá z další možné krize, která by svým rozsahem byla schopna ohrozit samou existenci a soudržnost EU, je natolik silná, že dojde k prosazení takových opatření.

Je zřejmé, že bankovní unie je primárně určena pro státy platící společnou měnou Eurem (takzvanou eurozónu). Výhody společného dohledu a záchranných mechanismů pro banky v problematické situaci se zde projeví nejúčinněji. Umožní jednotný dohled na úvěrové instituce zde působící, bez ohledu na stát, ve kterém se nacházejí, což by mělo zajistit dřívější odhalení potencionálního problému a jeho účinnější řešení, a mělo by zamezit rozšíření do dalších bank či států. Otázkou je, jak bude tento systém přes přesvědčivé deklarace fungovat v praxi. Je nutné zároveň připomenout, že ne každý stát v EU je zároveň členem eurozóny a současný rámec bankovní unie vytváří fakticky tři kategorie států:

- státy, které jsou členy eurozóny – tyto mají povinnost účastnit se bankovní unie bez výjimek;

- státy, které nejsou členy eurozóny, ale dobrovolně se připojí k bankovní unii – zde vzniká jasná disproporce mezi tím, že takové státy se sice budou bankovní unie účastnit, ale zároveň nebudou začleněny do struktury eurozóny;

- a nakonec státy, které také nejsou členy eurozóny, ale k bankovní unii se nepřipojí – takových států by se sice závazky vyplývající z bankovní unie neměly dotknout, nicméně v případě, že na jejich trhu bude působit bankovní subjekt ze státu podléhajícího bankovní unii, je možné, že dosahy bankovní unie zasáhnou i takový stát.

Vzájemná interakce mezi uvedenými typy států není doposud zcela zřejmá i vzhledem k faktu, že řada států stojících mimo společnou měnu euro se již nyní snaží o omezení vlivu bankovní unie na svůj trh, často s poukazem na to, že jejich bankovní segment je specifický a není tedy pro něj aplikace stejných pravidel vhodná a ani přínosná. Taková argumentace je jistě postavena na racionálním základě, ale lze v něm podle mého názoru spatřovat i snahu o omezení vlivu evropských institucí na chod národních ekonomik. Klasickým příkladem je například Velká Británie, kde se dokonce objevují tendence k vystoupení z celé EU. Podle mého názoru však takové kroky nebo alespoň záměry či úvahy jdou proti myšlence evropské integrace, která se naopak snaží potlačit různá národní specifika a odlišnosti a přinést společná pravidla pro všechny.

Z toho vyplývající závěr je ten, že otázka vzniku, fungovaní a rozsahu činnosti bankovní unie je otázkou nejen ekonomickou, tedy jak nastavit jednotlivá pravidla a jejich rozsah tak, aby dosáhly zamýšleného cíle, ale zároveň a možná především se jedná o otázku politickou.

5.3 Dopady změn v regulaci na prostředí v ČR

ČR jako členský stát EU, ale zároveň nečlenský stát eurozóny, nemá povinnost přijmout závazky, které vyplývají z bankovní unie, nicméně i bez jejich přijetí se důsledky vyplývající z existence a fungování bankovní unie v jiných členských státech projeví i u nás. Míra tohoto vlivu není v současnosti ještě zcela známa, nicméně již se objevují názory a postoje určitých osob týkající se významu těchto změn. Je nutné dodat, že tyto názory jsou často prezentovány osobami zastávajícími významné funkce v ČNB, a není proto často úplně zřejmé, zda se jedná o jejich osobní názor na situaci, anebo se jedná o názor prezentovaný přímo ČNB. Nelze si nevšimnout faktu, že prakticky celá bankovní rada ČNB jako vrcholný orgán této instituce, byla jmenována bývalým prezidentem Václavem Klausem, který jak je známo zastával a zastává tzv. euroskeptické postoje vyznačující se mimo jiné negativním názorem na Evropskou integraci v dnešní podobě. A tak je pravděpodobné, že i výběr členů bankovní rady byl

tímto přístupem ovlivněn a současní členové pocházejí ze stejného názorového tábora. Tento fakt by pak znamenal, že názory na bankovní unii, kterými se prezentují, jsou touto doktrínou ovlivněny, a spíše proto přinášejí pohled mající k bankovní unii přinejmenším rezervovanější přístup.

Kritické názory ČNB na fungování bankovní unie lze nalézt například v publikaci s názvem „*Bankovní unie One Size Fits All?*“[78] viceguvernéra ČNB Vladimíra Tomšíka. Závěry, ke kterým autor dospěl, je možné shrnout do následujících bodů:

- dojde k narušení stability a zdraví jednotlivých bank působících v ČR z důvodu nadřazení principu skupinového zájmu nad zájmy jednotlivých bank, což se týká i dohledu, který by byl případně vykonáván z pozice ECB nebo i národního regulátora v zájmu společném celé bankovní unii;

- zapojení systému národního pojištění vkladů do řešení problémů jiných států;

- narušení fungujícího dohledu ČNB, je tím míněn fakt, že ČNB jako dohledový orgán funguje zatím bez problémů a nedošlo k zapojení veřejných zdrojů do řešení problémů bank;

- omezení vlivu národní legislativy na tvorbu pravidel pro finanční sektor;

- a nerovné zacházení, kdy dojde k trvalé veřejné podpoře institucí, na které bude bankovní unie dopadat.

---

[78] TOMŠÍK, Vladimír. Bankovní unie One Size Fits All? [online]. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/tomsik_20121029_cep.pdf.

Celkový závěr z této publikace je de facto shrnut na straně 18, kde je uvedeno: „*ČR musí být součástí diskuze o bankovní unii, třebaže ČNB nespatřuje žádný přesvědčivý důvod pro účast ČR na jednotlivých prvcích bankovní unie (o nás bez nás).*“

Podobně se vyjadřuje i další člen bankovní rady Mojmír Hampl.[79] I on spatřuje největší nedostatky v omezení vlivu ČNB při dohledu nad bankovním trhem a nedostatky spojené se zapojením do sanace bank, které přímo neohrožují bankovní trh v ČR. A také předpokládaný převod zahraničních bank působících v ČR prostřednictvím dceřiných společností (které plně podléhají dohledu ČNB) na pobočky těchto zahraničních bank, což by znamenalo přenesení dohledu na dohledové orgány mateřské společnosti a prakticky úplnou ztrátu kontroly ze strany českého dohledu.

Je tedy možno říci, že na zapojení ČR do struktur bankovní unie je nahlíženo odbornými kruhy poměrně negativně, a že tento trend zřejmě není motivován jen odbornými důvody, ale je motivován také politicky. Politické pozadí těchto postojů se však bude těžko prokazovat a při praktické neexistenci alternativního odborného postoje jsou takové názory přijímány jako věcné.

[79] HAMPL, Mojmír. Bankovní unie a ČR. [online]. [cit. 2013-08-30]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/hampl_20130404_lipnice.pdf.

Závěr

Otázka míry a dynamiky regulace bankovního sektoru je téma, které se ukazuje být stále živé a důležité. Hledání vyváženého stavu, který na jednu stranu zajistí bezpečnost a stabilitu sektoru a na druhou stranu nezpůsobí svými zásahy omezení, eventuálně i nefunkčnost tržního prostředí, je možné připodobnit vkládání pomyslných zrníček na misky vah. Například otázku oddělení nebo spojení komerčního a investičního bankovnictví z pohledu právní regulace není možné podle mého názoru definitivně vyřešit s tím, že by bylo možné jeden z těchto přístupů označit za lepší. Záleží totiž nejenom na právní úpravě samotné, ale také, a někdy především, na reálném fungování takového systému v praxi. Není možné totiž při tvorbě norem postihnout všechny eventuální problémy a nástroje na jejich řešení. Rozhoduje také obecná morální rovina bankovních služeb, etika podnikání, snaha vyjít vstříc klientům a podobné, v konkrétní podobě seznatelné, avšak obecně obtížně definovatelné podobě. Tato je tvořena určitou úrovní kultury a vyspělostí dané společnosti bez ohledu na pravidla přijatá v podobě zákonů a jiných norem.

Nicméně i přes jistou omezenost dosahu legislativy regulatorních zásahů spíše přibývá, což je spojeno s tím, jak se vynořují nové možnosti a nová rizika z nich vyplývající. Spektrum těchto možností je ovšem tak široké, že regulace často vlivem zachování jisté procedury pro její přijetí, přichází až s určitým zpožděním. Takový přístup je vidět u postupů při řešení světové finanční krize, kdy jsou přijímaná opatření velmi důkladná a se širokým záběrem. Je nutno ovšem podotknout, že přicházejí až poté, co krize ukázala slabá místa finančního systému a reagují tak na problémy, které již škody způsobily, bez záruky toho, že ochrání i před riziky teprve vznikajícími. Tento závěr však nemá znamenat popření významu regulace, a to ještě v tak významné oblasti jako je finanční sektor. Má jenom ukázat na jistou omezenost a závislost na předvídavosti zákonodárců při tvorbě legislativy a hlavně na zřejmou nedokonalost právní regulace, která sice může přinést teoretická pravidla pro bezpečnost a stabilitu systému, nikoli jejich praktickou

aplikaci, kdy při dosažení očekávaných cílů je třeba ještě jiných skutečností, než těch uvedených v zákoně.

Aktuální změny Evropské legislativy v oblasti regulace bankovního sektoru lze hodnotit jako přelomové, protože přesouvají část výkonu některých činností z národní úrovně na úroveň nadnárodní, a tedy společnou a jednotnou pro všechny členské státy. Takovou vývojovou cestu lze hodnotit kladně, protože vlivem přeshraničního dosahu poskytování služeb v oblasti bankovnictví, by fragmentovaná úprava národního charakteru byla zdrojem problémů jak ve výkladu jednotlivých pojmů, tak obecně v celkovém přístupu k činnosti takových subjektů. Nicméně nelze si nepovšimnout faktu, že ačkoliv integrace poskytování služeb bankovního typu byla zahájena už v předešlé éře, tak hlavním impulzem k provedení významnějších změn byla finanční krize posledních let. Je možné se domnívat, že bez takového faktoru by změny přicházely mnohem pomaleji a řada z nich by nebyla akceptovatelná vládami jednotlivých států, které se podílejí na jejich přijetí.

Bankovnictví je velmi dynamickým sektorem hospodářství a jeho význam časem spíše vzrůstá. Legislativní změny pak nemůžou zůstat pozadu a musí se s touto dynamikou vyrovnávat. Jak úspěšné pak bude toto snažení v budoucnu, je pak velkou otázkou a současně výzvou pro zákonodárce. Ideálem takového snažení by pak měla být snaha o přijímaní takových právních předpisů různé právní síly, které dokáží reagovat nejen na takové problémy, které již vznikly, ale hlavně na problémy, které by mohla bankovní realita přinést, a tím je vlastně potlačit ještě před jejich vznikem. Takový výsledek je samozřejmě stěží očekávatelný v plném rozsahu, ale snahou by mělo být co nejvíce se k němu přiblížit.

Seznam zkratek

ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
USA	Spojené státy americké
ECB	Evropská centrální banka

Použitá literatura

Monografie a Periodika:

BAKEŠ, M., KARFÍKOVÁ, M., KOTÁB, P., MARKOVÁ, H. a kol. *Finanční právo*. 6. upravené vydání. Praha: C.H.Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-440-7

DVOŘÁK, P. *Bankovnictví pro bankéře a klienty*. 3 přepracované vydání. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-7201-515-X

JENNINGS, Mike. MiFID: *Pravidla jednání ve vztahu k zákazníkům. Bankovnictví.* Praha: Economia, 2007, roč. 2007, č. 1. ISSN 1212-42

JÍLEK, Josef. *Finanční trhy a investování*. 1. Praha : Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-1653-4.

KOTÁSEK, J., POKORNÁ, J., RABAN, P. a kol. *Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů.* 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2005. ISBN 80-7179-855-X.

LIŠKA , P., ELEK, Š., MAREK, K. Bankovní obchody. Praha : Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-510-8.

MUSÍLEK, Petr. *Finanční trhy a investiční bankovnictví.* 1. vyd. Praha : ETC publishing, 1999. ISBN 80-86006-78-6.

POLOUČEK S. a kol. *Bankovnictví*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-462-7

REVENDA, Z., *Peněžní ekonomie a bankovnictví*. 4. vyd. Praha: Management Press, 2005. ISBN 978-80-7261-132-4

SAMUELSON, P.A., NORDHAUS, W.D. *Ekonomie* Praha. : Nakladatelství Svoboda, 1995. ISBN 80–205–0494-X

Elektronické zdroje:

Evropská centrální banka: *Bankovní dohled - Jednotný mechanismus dohledu*. [on-line] [cit. 2014-08-30] Dostupný na WWW:
<http://www.ecb.europa.eu/ssm/html/index.cs.html>

Ministerstvo financí ČR – Projekt zavedení eura: *Bankovní unie.* [on-line] [cit. 2014-08-30] Dostupný na WWW:
<http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurozona/bankovni-unie>

Evropská centrální banka	www.ecb.europa.eu/ecb/html/index.cs.html
Česká národní banka	www.cnb.cz
Ministerstvo financí ČR	www.mfcr.cz
Evropská Komise	http://ec.europa.eu/index_cs.htm

Právní předpisy:

Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 256/ 2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 123/2007 Sb., o pravidlech obezřetného podnikání bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 303/2010 Sb. o podrobnější úpravě některých pravidel při poskytování investičních služeb.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/36/EU ze dne 26. března 2013 o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o obezřetnostem dohledu nad úvěrovými institucemi a investičními podniky, o změně směrnice 2002/87/ES a zrušení směrnic 2006/48/ES a 2006/49/ES

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/39/ES ze dne 21. dubna 2004 o trzích finančních nástrojů

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/39/ES ze dne 21. dubna 2004 o trzích finančních nástrojů

ABSTRAKT

Tato práce se věnuje otázkám související s právní regulací investičního a komerčního bankovnictví. Nejdříve je popsán obecný model fungování bank v ekonomice, jehož význam je nutný k pochopení základních souvislostí. Detailněji jsou pak popsány různé kategorie bankovnictví, zejména dělení na komerční a investiční bankovnictví a základní modely jejich právní úpravy. Dále je popsána historie a současnost bankovnictví v ČR, druhy bank na něm působící, právní předpisy různé úrovně, kterými je bankovnictví regulováno. Kapitola věnovaná komerčnímu bankovnictví pojednává o poskytování bankovních služeb v podobě bankovních obchodů a jejich dělení a právnímu základu. Specificky je popsána kategorie investičního bankovnictví na našem trhu, druhy služeb které jsou jím představovány a zejména rovina práva EU která do něj zasahuje. Následně je popsána aktuální otázka regulace bankovnictví, která byla nastolena finanční krizí a která ukázala slabiny dosavadní úpravy. Jsou představeny hlavní proudy revize regulace finančních trhů, zejména projekt bankovní unie, který přináší v některých oblastech faktickou revoluci přístupu a převádí řadu klíčových činností na centrální instituce. Současně je zahrnut náhled na dopady které tyto změny budou mít na bankovní prostředí v ČR.

SUMMARY

This thesis is dedicated to the Financial Law, namely to a special part of this branch of law - Banking Law, with a special focus on legal aspects of commercial and investment banking. Its concentrates on the specifics of the universal banking system in related to system of the Czech Republic.

Chapter 1 deals with the general terms and concepts of the bank regulation, namely on model of universal banking model, segmented banking model and hybrid banking model, presentation of different types of banks and/or other financial institutions, variety types of bank systems a shows difference concept of banking systems, and description of basic parts of commercial and investment banking and its models of regulations.

Chapter 2 describes the banking system of the Czech Republic, its history, situation on the market, types of banking institutions on the markets and detail description of bank regulations on European and national level.

Chapter 3 is connected with commercial banking systems. Describes main categories of services or products provided by the commercial banks. This services or products consist in a form of Banking transactions and its legal regulation.

Chapter 4 looks in detail on a model of investment banking in the market of the Czech Republic, its history and regulations on European level, namely MiFID I. and MiFID II. Regulations and description of legal framework of providing investing services in the Czech Republic.

Chapter 5 describes the actually legal problems of bank regulations after Financial crisis which brings a new point of view for financial sector, describes new project of Banking

union with its model of four piles, with its revolution changes of bank sector and its impact to the market of the Czech Republic and attitude of experts in relation with this changes.

Klíčová slova / Key Words

Komerční bankovnictví / Commercial banking

Investiční bankovnictví / Investment banking

Bankovní unie / Banking union